

UiO : **Det juridiske fakultet**

Straffbar deltakelse i terrororganisasjon etter straffeloven §136a

Kandidatnummer: 810

Leveringsfrist: 25.11.16

Antall ord: 17 654

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Presentasjon av tema og bestemmelse	1
1.2	Avgrensninger	2
1.3	Avklaringer og den videre fremstillingen	3
1.3.1	Strafferettens geografiske virkeområde	3
1.3.2	Begrepsavklaringer og utgangspunkter.....	4
2	METODE OG RETTSKILDEBRUK	6
2.1	Introduksjon	6
2.2	Legalitetsprinsippet	6
2.3	Rettskildebildet.....	7
3	TERRORLOVGIVNINGENS OPPRINNELSE	10
3.1	Bakgrunn	10
3.2	Den internasjonale og europeiske utvikling	10
3.3	Den norske utviklingen av terrorlovgivningen.....	12
3.3.1	Terrorpakke I.....	12
3.3.2	Terrorpakke II	13
3.3.3	Terrorpakke III.....	13
3.3.4	Vedtaket av strl §136a	14
4	FREMMEDE RETT	16
4.1	Sverige.....	16
4.2	Danmark.....	16
4.3	Finland.....	17
5	DELTAKELSE	18
5.1	Introduksjon	18
5.2	Kvalifisert deltakelse.....	19
5.2.1	Bidrag i form av sivil og militær art der terrororganisasjonen opererer	20
5.2.2	Materiell støtte	22
5.2.3	Rådgivning og lignende former for bidrag	24
5.2.4	Medlemskap	27
5.2.5	Oppfordring til terrorhandlinger og inspirere til lignende aksjoner.....	30
5.2.6	Medvirkning til terrorhandlinger og inngåelse av forbund.....	34
5.2.7	Kvinner som deltakere i terrororganisasjoner	35

5.2.8	Grensen mot humanitært arbeid.....	37
5.2.8.1	Kvalifiserte former for humanitær støtte.....	38
5.3	Passiv deltakelse.....	41
5.4	Stilles det noe krav til intensitet eller varighet?	43
5.5	Brudd med terrororganisasjonen	45
5.6	Sammendrag.....	48
6	AVSLUTTENDE BEMERKNINGER.....	51
	KILDEHENVISNINGER.....	54

1 Innledning

1.1 Presentasjon av tema og bestemmelse

Terror og terrorisme er en type kriminalitet som rammer hele verden. For Norges del er straffebud knyttet til slike handlinger relativt nye, og man har etter hvert fått på plass en omfattende terrorlovgivning. Terror – og terrorrelaterte handlinger er kriminalisert i Lov 20 mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)¹ kap. 18. Slike handlinger faller innenfor kategorien som en av de mest alvorlige forbrytelsene.² Dette ser man også igjen i strafferammen, hvor blant annet grove terrorhandlinger har en øvre strafferamme på 30 år, jfr. strl. §132. I Norge anses terrortrusselen som høy og PST har spesielt trukket frem ekstrem islamisme som den største trusselen mot norske interesser.³ Terrororganisasjonen ISIL⁴ har gjort seg bemerket med flere grusomme drap og terrorangrep. PST anslår at de fleste fremmedkrigerne fra Norge har sluttet seg til nettopp denne gruppen. Ved årsskiftet anslo PST at rundt 40 personer fra Norge hadde reist til Syria.⁵ Man frykter at disse ved retur vil ha evne og vilje til å gjennomføre terrorangrep eller drive propaganda og rekruttering til lignende grupper her i riket. I de siste årene har flere returnerte fremmedkrigere blitt stilt for retten. Senest nå i høst fikk vi en ny sak, hvor henholdsvis en person er tiltalt for deltakelse og en er tiltalt for forsøk på deltakelse til terrororganisasjonen ISIL.⁶ Denne saken kom opp for Oslo tingrett 3. november 2016.

Deltakere i terrororganisasjoner har ofte blitt betegnet som fremmedkrigere. Begrepet er relativt nytt i norsk sammenheng, og det er ikke definert i lovgivningen. I LB-2015-108037 defineres en fremmedkriger som ”en privatperson som deltar i en væpnet konflikt i et annet land enn sitt eget”.⁷ Som avhandlingen vil vise knytter ikke straffebudet seg kun til de som kjemper militært i front eller innehar viktige lederroller i terrororganisasjonen, men også de som kan anses som vanlige menige som kan ha oppgaver av sivil eller humanitær art.

¹ Heretter forkortet med strl.

² Eskeland (2011)

³ PST ”Trusselvurdering 2016”

⁴ Terrororganisasjonen omtales også med andre navn – IS (Den islamske stat), ISIS, Daesh.

⁵ PST “Trusselvurdering 2016”

⁶ Statsadvokaten (2016), tiltalepost II

⁷ LB-2015-108037 s. 13

I avhandlingen vil vilkåret ”deltar i” etter strl. §136a behandles. Formålet er å fastslå det nærmere innholdet og rekkevidden av det objektive vilkåret. Bestemmelsen lyder som følgende:

”Med fengsel inntil 6 år straffes den som danner, deltar i, rekrutterer medlemmer eller yter økonomisk eller annen materiell støtte til en terrororganisasjon, når organisasjonen har tatt skritt for å realisere formålet med ulovlige midler.

Medvirkning straffes ikke.”

Straffebudet har som formål å motvirke terrorhandlinger gjennom å kriminalisere ulike former for støtte til terrororganisasjoner.⁸ Alle handlingsdeliktene – ”danner, deltar i, rekrutterer medlemmer eller yter økonomisk støtte eller annen materiell støtte” er særskilte former ”for forberedelse og medvirkning til en terrorhandlinger”.⁹ Disse handlingene er også i realiteten overlappende, hvor den ene ikke utelukker den andre. De kriminelle handlingene må videre knytte seg til en terrororganisasjon – det er tilknytningen til organisasjonen som er det straffverdige. Terrororganisasjonen må også ha ”tatt skritt for å realisere formålet med ulovlige midler”. For å kunne straffes etter bestemmelsen må gjerningspersonen ha utvist tilstrekkelig grad av skyld. Skylden skal omfatte alle de objektive vilkårene i bestemmelsen – dette vil si skyld om sin egen deltakelse, at organisasjonen er en terrororganisasjon og at den er tatt i bruk ulovlige midler for å realisere målet.

1.2 Avgrensninger

Formålet med oppgaven er knyttet til det objektive vilkåret ”deltar i” etter strl. §136a, og hvilke handlinger som er omfattet. På grunn av oppgavens omfang avgrenses det mot de øvrige straffbarhetsbetingelsene - kravet til skyld, tilregnelighet og fravær av straffrihetsgrunner. Det avgrenses også mot forsøk på overtredelse av strl. §136a.

I strl. kap. 18 er det flere andre bestemmelser som kunne ha rammet deltakelse i terrororganisasjon. Jeg vil ikke behandle innholdet av disse bestemmelsene i sin helhet, men relevante

⁸ Prop. 131 L (2012-2012) s. 41

⁹ Prop. 131 L (2012-2013) s. 87

bestemmelser vil bli trukket frem der dette er hensiktsmessig for å belyse vilkåret i strl. §136a. Spørsmål om konkurrens vil heller ikke bli behandlet.

På grunn av oppgavens omfang avgrenses det derfor mot de øvrige vilkårene i bestemmelsen – ”danner (...) rekrutterer medlemmer eller yter økonomisk eller annen materiell støtte”. Disse vil kun bli nevnt der dette er relevant for fremstillingen av vilkåret ”deltar i”. Det avgrenses også mot vilkåret ”terrororganisasjon” og forståelsen av dette begrepet. Men for sammenhengens skyld vil noen bemerkninger knyttes til dette vilkåret i pkt. 1.3.2.

Det avgrenses videre mot bestemmelsens forhold til menneskerettighetene, herunder EMK. art. 9,10 og 11. Dette vil bli en for omfattende redegjørelse som jeg ikke har funnet nødvendig i forhold til oppgavens formål.

1.3 Avklaringer og den videre fremstillingen

1.3.1 Strafferettens geografiske virkeområde

Hovedregelen når det gjelder strafferettens geografiske anvendelsesområde er at loven kan anvendes på ”handlinger foretatt i Norge” og ”på norske jurisdiksjonsområder”, jfr. strl. §4.1. Alle rettsavgjørelsen som omhandler deltakelsesalternativet i strl. §136a knytter seg til straffbare handlinger som er foretatt i Syria. Straffbare handlinger som er begått i utlandet vil bare visse tilfeller falle innenfor norsk straffelovgivning sitt anvendelsesområde. Disse er listet opp i strl §5. Bestemmelsen knytter seg til subjektet som utfører ugjerningen og deretter til visse handlinger som faller inn under bestemmelsen. Mest interessant for strl §136a er litra a og b. Litra a gjelder for handlinger begått ”av en norsk borger”, mens litra b gjelder for personer ”med bosted i Norge”, jfr. strl. §5.1. Etter strl. §5 nr. 10 har terrorrelaterte handlinger i strl. kap. 18 gitt et universelt virkeområde.

1.3.2 Begrepsavklaringer og utgangspunkter

I oktober 2015 trådte den ”nye” straffeloven i kraft.¹⁰ Denne avløste lov 22 mai nr. 10 alminnelig Borgerlig Straffelov (straffeloven).¹¹ Det tas utgangspunkt i 2005 loven – ved bruk av 1902 loven vil dette bli merket. Den nye bestemmelsen viderefører strl. 1902 §147d - strl. §136a er uendret med unntak av at medvirkning ikke er straffbart etter bestemmelsen. Endringen førte ikke til noen realitetsendring, derfor vil de rettskilder som knytter seg til den gamle bestemmelsen være anvendelig på strl. §136a.

Tema for denne avhandlingen er høyst aktuell og det vil tas det utgangspunkt i dagsaktuelle eksempler, hvor spesielt konflikten i Syria og fremveksten av terrororganisasjonen ISIL står sentralt. Terrororganisasjonen ISIL har hatt flere betegnelser – Den islamske stat (IS), ISIS, Daesh.¹² For avhandlingen tas det utgangspunkt i ISIL.

Den straffbare deltakelsen etter strl §136a skal knytte seg til en ”terrororganisasjon”. Deltakelsen kan kun straffes dersom det fastlåses en tilknytningen mellom den aktiviteten som drives og organisasjonen. For at en gruppe skal anses som en terrororganisasjon stilles det for det første krav til at ”organisasjonen har en viss struktur og varighet”.¹³ I tillegg stilles det krav til organisasjonens formål. Organisasjonen må ha ”som hovedformål å begå terrorhandlinger eller hvor en vesentlig del av gruppens virksomhet består i å begå slike handlinger”.¹⁴

Begrepet terrorhandling vil bli nevnt hyppig i avhandlingen. Begrepet skal forstås på samme måte som dette legges til grunn i strl. §131. Terrorhandling er noe snevrere definert i strl. §131 enn det man alminnelig legger i begrepet. Slik bestemmelsen er bygget opp blir terrorhandling definert gjennom henvisninger til andre aktuelle straffebud. Denne listen er uttømmende.¹⁵ Den kriminelle handlingen i det aktuelle straffebudet vil anses som en terrorhandling

¹⁰ Lov av 19 juni 2015 nr. 65 (straffelovens ikraftsettingslov)

¹¹ Heretter forkortet med strl. 1902

¹² Rønneberg (2014)

¹³ Prop. 131 L (2012-2013) s. 41

¹⁴ Prop. 131 L (2012-2013) s. 41

¹⁵ Eskeland (2011) s. 207

dersom ”den er begått i terrorhensikt”, jfr. strl. §131.1.¹⁶ Det stilles her et særskilt krav til skyld hos gjerningspersonen.

Den videre framstillingen av avhandlingen vil først starte med en gjennomgang av relevante rettskilder som ligger til grunn for tolkningen av vilkåret ”deltar i”, jfr. strl. §136a. I pkt. 3 behandles den faktisk og rettslige bakgrunnen for terrorlovgivningen og strl. §136a. Dette for å sette bestemmelsen inn en større sammenheng, og belyse noen av de internasjonale føringene som har vært avgjørende for vår terrorlovgivning. Deretter i pkt. 4 gis det en kort redegjørelse av de øvrige nordiske lendenes forståelse og kriminalisering av deltakelse i terrororganisasjoner. I avhandlingens hoveddel i pkt. 5 vil vilkåret ”deltar i” behandles – hovedformålet er å vise hva som ligger i deltakelsesbegrepet og rekkevidden av vilkåret. I avhandlingenes avslutning i pkt. 6 vil jeg kort presentere visse betenkeligheter til strl. §136a og terrorlovgivningen.

¹⁶ Eskeland (2011) s. 207

2 Metode og rettskildebruk

2.1 Introduksjon

Avhandlingens formål er å fastslå rekkevidden og det nærmere innholdet av det objektive vilkåret i strl. §136a ”deltar i”. Vurderingen beror på en tolkning av relevante rettskilder. Metodemessig er det lite som skiller seg fra den alminnelige rettskildelære og rettskildeanvendelsen som ligger til grunn på strafferettens område. Før jeg behandler avhandlingens hovedtema som er det objektive innholdet av vilkåret ”deltar” i strl §136a, vil jeg si noe om legalitetsprinsippets viktighet på strafferettensområde. Deretter vil de øvrige rettskildene som er relevante for tolkning av ordlyden i strl. §136a kort presenteres.

2.2 Legalitetsprinsippet

Både ved utformingen og tolkningen av straffebestemmelser skal resultatet ligge innenfor de grenser som Grunnloven legger til grunn.¹⁷ Spesielt fremtredende på strafferettens område er legalitetsprinsippet / lovskravet. Prinsippet er nedfelt i Grl. §96 og lyder som følgende: ”Ingen kan dømmes uten etter lov (...)”.

I legalitetsprinsippet ligger det først og fremst et krav om at straff må ha grunnlag i formell lov.¹⁸ Straffebestemmelser som vedtas må således oppfylle de kravene som grl. §78 – 80 legger til grunn.¹⁹ For det andre må det tolkningsresultat domstolene kommer til forankres i lovteksten.²⁰ Dette er likevel ikke til hinder for en utvidende tolkning av ordlyden, men det setter visse begrensninger i forhold til hvor utvidende en bestemmelse kan tolkes. Et eksempel på dette har man i Rt. 1952 s. 989. Saken omhandlet en dame som ble oppringt ved flere anledninger av en mann som lagde puste – og stønnelyder. Den mest nærliggende bestemmelsen var straffeloven av 1902 §350(a), hvor den som forstyrrer ”den alminnelige fred og ordren” kan straffes. Høyesterett uttaler at det er en ”forkasterlig handling som burde vært belagt med

¹⁷ Eskeland (2015) s. 99-100

¹⁸ Eskeland (2015) s. 100

¹⁹ Eskeland (2015) s. 100

²⁰ Eskeland (2015) s. 100

straff”, men siden sjikaneringen hadde skjedd gjennom telefon i den private sfæren i hjemmet fant høyesterett at det ville gått utenfor ordlyden å ilegge straff etter bestemmelsen. Dette viser at legalitetsprinsippet fungerer som en rettsikkerhetsskranke. Det stiller et visst krav til ”klar lovtekst”. Det betyr at straffebestemmelsen må være utformet på en slik måte at en person kan forutse sin rettstilling, og idealet er at man ut fra å lese bestemmelsen vet hvilke typer handlinger eller unnlater som er straffbart.

Legalitetsprinsippet ligger til grunn for all tolkning av straffebestemmelser. I den videre fremstillingen vil dette bli anvendt som et vektprinsipp ved tolkningen. Det betyr at desto lenger unna ordlyden en handling kan sies å være, desto mer skal det til for å kunne straffes etter bestemmelsen.

2.3 Rettskildebildet

Formålet med avhandlingen er å fastslå rekkevidden og nærmere hva som ligger i det objektive vilkåret ”deltar i”.²¹ Lovteksten eller ordlyden danner utgangspunktet for denne tolkningen. Lovteksten har en tung relativ vekt, jfr. legalitetsprinsippet. Ved anvendelsen av et straffebud er det naturlig å ta utgangspunkt i den alminnelige språklige forståelsen av ordlyden. En tolkning som tar utgangspunkt i den alminnelige forståelsen er også det som skaper størst forutberegnelighet for borgerne.²² I mange tilfeller gir ikke ordlyden noe klart svar på hvilke tilfeller som rammes av bestemmelsen, dette er også tilfellet for strl. §136a sin del. I slike tilfeller er det naturlig å se hen til hvilken kontekst eller språklige sammenhengen bestemmelsen står i.²³ Også formålet og de verdier bestemmelsen tar sikte på å verne kan gi god veiledning.

Lovforarbeider er dokumenter som ligger til grunn for utarbeidelsen og vedtakelsen av lovtekst.²⁴ Forarbeider vil ofte kunne inneholde uttalelser fra det lovgivende organet hvordan loven skal forstås eller hvordan grensene skal trekkes opp. Strl. §136a er en relativt vid bestemmelse hvor det ikke kan leses direkte ut av ordlyden hvilke forhold som kan belastes med

²¹ Jfr. Strl §136a.

²² Eskeland (2015) s. 120

²³ Eckhoff (2000) s. 54 – 55.

²⁴ Eskeland (2015) s. 130

straff. Forarbeidene har derfor fått en stor plass i avhandlingen for å kunne fastslå det nærmere innholdet i vilkåret. Forarbeidene skal tolkes på samme måte som en lovtekst – det vil si at det tas utgangspunkt i den naturlige språklige forståelsen.

Rettspraksis er en rettskilde som alltid har en plass ved tolkningen av lovbestemmelser. Disse gir uttrykk for hvordan rettsstilstanden er.²⁵ Høyesterett er domstolen som dømmer i siste instans og deres avgjørelser har den største autoritet og vekt. For deltakelsesalternativet i strl. §136a foreligger det kun tre saker. Det er avsagt tre tingrettsdommer, hvorav én ble anket opp til Høyesterett.²⁶ Ved anken til Høyesterett ble det anket over både lovanvendelsen og straffutmålingen, men kun straffutmålingen ble tillatt fremmet.²⁷ Dette er et argument for at lagmannsrettens lovanvendelse har en større vekt. Alle tingrettsavgjørelsene vi har på området vil bli brukt i avhandlingen – disse har en lavere vekt som rettskildefaktor, men er godt egnet til å forklare / vise argumenter, poenger og momenter.

Utenlandske rettskilder kan også være relevante ved tolkningen av norske straffebestemmelser.²⁸ Tolkningen av straffebud ”gjelder med de begrensninger som følger av overenskomster med fremmede stater eller av folkeretten for øvrig”, jfr. strl. §2. Andre internasjonale instrumenter som kan være av interesse er andre lands lovgivning. Dette er ikke rettskildefaktor etter norsk rett, men kan være relevant i forhold til momenter og presiseringer. I avhandlingen vil hvordan de andre nordiske landene har løst og tolker deltakelsesbegrepet kort bli presentert.

I forhold til EU er Norge forpliktet etter EØS avtalen der denne gjelder.²⁹ For avhandlings del er EUs rammebeslutning om bekjempelse av terrorisme³⁰ av størst interesse. Norge er ikke formelt bundet av denne, men det er et mål for Norge å legge seg på samme linje som resten av Europa, noe som taler i retningen av at rammebeslutningen har en stor argumentasjonsverdi.³¹

²⁵ Eskeland (2015) s. 134.

²⁶ HR-2016-1422-A

²⁷ HR-2016-1422-A s. 4

²⁸ Echhoff (2000) s. 238

²⁹ Eskeland (2015) s. 119

³⁰ (2002/475/JHA)

³¹ Prop. 131 L (2012-2013) s. 36

Juridisk litteratur og reelle hensyn er andre relevante rettskildefaktorer. Litteraturen kan gi uttrykk for ulike rettoppfatninger, og kan i den forstand ha en argumentasjonsverdi.³² Reelle hensyn eller alminnelige rimelighetsbetraktninger er ”vurderinger av resultats godhet”.³³ Reelle hensyn anvendt på strafferettens område knytter seg ofte til om den kriminelle handlingen er rettstridig og om det tolkningsresultatet er naturlig.³⁴ Vilkåret ”deltar i” er et vagt uttrykk hvor flere handlinger kan inngå som den kriminelle gjerning. Reelle hensyn vil være et hjelpemiddel for å kunne fastslå det nærmere innholdet.

I avhandlingen vil det bli vist til en tiltalebeslutning i en pågående straffesak mot Hussain, som kom opp for Oslo tingrett 3. november 2016. Dette er ikke en rettskildefaktor, men kun ment som en illustrasjon for å poengtere momenter.

³² Eskeland (2015) s. 157-157

³³ Eckhoff (2000) s. 371 – 399.

³⁴ Eskeland (2015) s. 139

3 Terrorlovgivningens opprinnelse

3.1 Bakgrunn

Terror og terrorisme er ikke et nytt fenomen i verdenssamfunnet. Terrorismen hadde sitt opphav på slutten av 1800 – tallet og har blitt omtalt som den første terrorbølgen.³⁵ Siden den tid har vi hatt flere såkalte terrorbølger med bakgrunn i forskjellige ideologiske mål.³⁶ I nyere tid er det spesielt terror på bakgrunn av religion som har vært mest fremtredende. Terrorgruppene er globale og utfører attentater på tvers av landegrensene.³⁷ Det som skiller dagens terrorisme fra de eldre terrorbølgene er blant annet at volden er mer omfattende og rammer blindt.³⁸ Godt organiserte ekstreme islamistiske grupperinger som Al-Qaida og ISIL har vokst seg større og er blitt omtalt som en av de største trusselen mot verdenssamfunnet. Bare de siste to tiår har USA og Europa hatt flere blodige angrep, og trenden er at terrororganisasjonene blir mer avanserte, angrepene blir stadig bedre koordinert og ødeleggelsene større. Bare i 2015 anslo Europol³⁹ at det har vært 211 terroraksjoner i Europa.⁴⁰ Noen av de mest omtalte aksjonene som har rammet Europa de siste 15 årene er terrorangrepet mot Madrid 2004, London 2005, Paris 2015, Brussel 2016 og senest nå i sommer i Nice.⁴¹ Terrorangrepet som rammet USA 11. september 2001 er det angrepet som har fått størst betydning for internasjonal vilje og lovgivning i kampen mot terrorisme.

3.2 Den internasjonale og europeiske utvikling

Før terrorangrepet mot USA 11. september 2001 (heretter forkortet med 9/11) var den viktigste konvensjon mot terrorisme FN-konvensjonen 9. desember 1999 om bekjempelse av finansiering av terrorisme (terrorfinansieringskonvensjonen). Etter 9/11 ble kampen mot terror mer offensiv. Dette har særlig vært fremtredende i den internasjonale lovgivningen og

³⁵ Nordenhaug (2008) s. 20

³⁶ Nordenhaug (2008) s. 20-28

³⁷ Nordenhaug (2008) s. 35

³⁸ Nordenhaug (2008) s. 35

³⁹ EUs organisasjon for politisamarbeid

⁴⁰ Europol (2016) s. 11.

⁴¹ Havnes (2016)

man ser et klart skille fra denne tid. Man begynner å anerkjenne terror som en egen forbrytelseskategori, og bekjempelse av terrorhandling og avdekking av terrorplaner, terrorkomplott, terrorceller og terrornettverk får stor prioritet i det internasjonale samfunnet.⁴² Allerede dagen etter 9/11 kom FNs sikkerhetsråd med Resolution 1368 (2001) hvor FN fordømmer angrepene og oppfordrer medlemsland til å treffe statlige og lovmessige tiltak i kampen mot terror.⁴³ Resolusjonen ble fulgt opp i Resolusjon 1373 (2001) og i artikkel 2 litra e) slås det fast at den nasjonale lovgivningen bør ha egne straffebestemmelser knyttet til terror og at strafferammen står i forhold til alvorligheten av slike handlinger.⁴⁴ Villigheten fra det internasjonale samfunnet har også bakgrunn i at den samlede trusselbildet mot vesten ble klarere og man anså trusselen som vesentlig forhøyet. Terror og terrorisme var ikke lenger et nasjonalt anliggende og samarbeid på tvers av landegrenser ble ansett som helt nødvendig.

For EU sin del ble også 9/11 en viktig bakgrunn for fremveksten mot et felles europeisk samarbeid i kampen mot terrorisme. Det ble utarbeidet en rammebeslutning mot bekjempelse av terrorisme.⁴⁵ For strl. §136a er den mest interessante artikkelen 2 nr. 2 som lyder som følgende:

”Hver medlemsstat træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at følgende f orsætelige handlinger er strafbare:

- a) ledelse af en terrorgruppe
- b) deltagelse i en terroristgruppes aktiviteter, herunder ved tilvejebringelse af informationer eller materielle verdier eller gennem enhver form for finansiering af dens aktiviteter, vel vidende, at denne deltagelse bidrar til terroristgruppens kriminelle aktiviteter.”

Medlemsland ble pålagt å treffe organisatoriske og rettslige tiltak mot terror og terrorisme. Norge er ikke formelt bundet av rammebeslutningen, men det poengteres i forarbeidene at det er et ønske om å legge seg på samme linje som resten av Europa.⁴⁶ Paragraf 136a bygger på denne artikkelen både når det gjelder anvendelsesområde og rekkevidde.

⁴² Nordenhaug (2008) s. 29

⁴³ Eskeland (2011) s. 204

⁴⁴ Eskeland (2011) s. 204

⁴⁵ (2002/475/JHA)

⁴⁶ Prop. 131 L (2012-2013) s. 36

3.3 Den norske utviklingen av terrorlovgivningen

For Norges del ble det i NOU 1993:3 diskutert om man skulle innføre særlige straffebud for terrorrelaterte handlinger, men man anså ikke den gang et behov for slik spesiell regulering. Det ble her uttalt at "[u]tvalget er kommet til at det ikke bør innføres særskilte strafferettslige bestemmelser som direkte retter seg mot terrorisme, men at man som i dag lar terrorhandling-er bli underkastet den ordinære strafferett basert på de tradisjonelle straffebud".⁴⁷ Dette ble tatt opp igjen i NOU 1997:15 med samme utfall. Etter norsk strafferett var således terrorrelaterte handlinger før 9/11 kun straffbart etter den ordinære strafferettsmodellen.⁴⁸

3.3.1 Terrorpakke I

I september 2001 ratifiserte Norge FNs terrorfinansieringskonvensjon⁴⁹.⁵⁰ På bakgrunnen av våre forpliktelser etter konvensjonen, de øvrige resolusjonene og terrorangrepet 9/11 sendte Justisdepartementet forslag til antiterroriltak på høring.⁵¹ Norge forpliktet seg etter ratifiseringen å ha nasjonale regler som kriminaliserte finansiering av terrorvirksomhet, og i denne sammenheng ble det nødvendig med en definisjon av "terrorhandling" i straffeloven.⁵² Dette ble starten på arbeidet mot en anti-terrorpakke. Det første særskilte straffebudet mot terrorisme som en egen forbrytelseskategori får vi i strl. 1902 §147a.⁵³ For det andre får vi et forbud mot finansiering av terrorisme i strl. 1902 §147b, som blant annet rammer den som fremkaffer, samler inn midler eller stiller aktiva og finansielle tjenester til rådighet og deler av dette går til utøvelsen av terrorhandling.⁵⁴

⁴⁷ NOU 1993:3: s. 44

⁴⁸ Nordenhaug (2008) s. 111

⁴⁹ FN-konvensjonen 9. Desember 1999 om bekjempelse av finansiering av terrorisme (terrorfinansieringskonvensjonen)

⁵⁰ Kgl Res.av 28. September 2001

⁵¹ Hegge (2002) s. 79-93

⁵² Ot. Prop nr. 61 (2001–2002) s. 34.

⁵³ Eskeland (2011) s.

⁵⁴ Ot.Prp. nr. 61 (2001–2002) s. 95-96

3.3.2 Terrorpakke II

I kjølvannet av terrorangrepene mot flere tog i Madrid i mars 2004 og undergrunnen i London juli 2005 ble igjen behovet for en utvidelse av anti-terrorpakke i Norge diskutert. I 2005 fikk PST og politiet en utvidet adgang til å ta i bruk vanlige og skjulte tvangsmidler i ”forebyggende øyemed”, jfr. politiloven §17d. Vilkåret for å ta i bruk tvangsmidler for blant annet terrorrelaterte handlinger er om det foreligger ”grunn til å undersøke”.⁵⁵ Etter straffeprosessloven⁵⁶ §222d ble det gitt adgang til å anvende tvangsmidler etter strpl. kap. 15 – 16b når det gjaldt alvorlig kriminalitet og terrorrelaterte handlinger. Vilkåret er det som følger av politiloven §17d. Dette gjaldt blant annet bruk av romavlytting, som politiet tidligere kun hadde adgang til å ta i bruk når det forelå en ”nødrettssituasjon”.⁵⁷ Departementet sluttet seg til Lundutvalgets⁵⁸ mindretall om å innføre romavlytting som ledd i etterforskningen når det gjelder terrorrelaterte handlinger.⁵⁹ Hovedbegrunnelsen for innføringen var hensynet til ”samfunnets behov for vern mot terrorhandling og annen alvorlig kriminalitet”.⁶⁰

3.3.3 Terrorpakke III

I 2008 kom en ytterligere styrking av lovgivning mot terrorisme. Straffeloven av 2005 som på det tidspunktet ikke hadde trådt i kraft fikk flere spesialiserte straffebud mot terror og terrorrelaterte handlinger.⁶¹ Man velger også å gi terrorrelaterte handlinger et eget kapittel.⁶² Terrorbestemmelsene §§147a og 147b fra 2005 ble videreført i straffeloven 2005 §§131 – 135.⁶³ Andre straffebud kom også til, blant annet ble det straffbart å inngå forbund om å begå en terrorhandling.⁶⁴ Det ble også straffbart å oppfordre, rekruttere og gi opplæring til terrorhand-

⁵⁵ Jfr, politiloven §17d.1 litra a.

⁵⁶ Heretter forkortet med strpl.

⁵⁷ Ot. Prp nr. 60 (2004 – 2005) s. 82.

⁵⁸ NOU 2003:18 s. 39

⁵⁹ Ot. Prp nr. 60 (2004–2005) s. 10-11

⁶⁰ Ot. Prp nr. 60 (2004–2005) s. 10-11

⁶¹ Nordenhaug (2008) s. 126,

⁶² Ot.Prp nr. 8 (2007 – 2008)

⁶³ Nordenhaug s. 126.

⁶⁴ Strl. §133.

linger etter strl. §136.⁶⁵ Bestemmelsene i kap. 18 ble i større grad knyttet til forberedelses-handlinger. Det vil si en kriminalisering av handlinger forut for den egentlige straffbare handlingen. Dette ga myndighetene en mulighet til å avdekke og avverge terrorrelaterte handlinger allerede på forberedelsesstadiet.

I forarbeidene til terrorpakke III ble det også diskutert om man særskilt skulle kriminalisere deltakelse i terrororganisasjoner.⁶⁶ Bakgrunnen for dette var EUs rammebeslutning art. 2(2). Det ble i knyttet store betenkeligheter til hvordan ”terrororganisasjon” skulle defineres, og at en kriminalisering av deltakelse ikke ville knytte seg til ”konkrete straffbare handlinger”, hvor det etter norsk strafferettstradisjon er vanlig å knytte den straffbare gjerningen til konkrete handlinger.⁶⁷ Man valgt den gang ikke å gå videre med forslaget.

3.3.4 Vedtakelsen av strl §136a

I 2013 fikk strl. kap. 18 flere bestemmelser. Blant disse ble deltakelse i terrororganisasjon kriminalisert i strl. §136a.⁶⁸ Visse former for deltakelse i en terrororganisasjon kunne allerede bli rammet etter andre straffebud i terrorlovgivningen og i medvirknings – og forsøksansvaret.⁶⁹ Kriminaliseringen av deltakelse ble derfor gjennomført som et supplement til den øvrige lovgivningen. Viktigheten av å bekjempe terrororganisasjoner og terrorhandlinger ble igjen synliggjort.⁷⁰ Et viktig hovedformål er å hindre personer som har en tilknytning til Norge å slutte seg til terrororganisasjoner og ved retur kan skade norske interesser. I PSTs trussel vurdering fra 2014 uttrykkes det bekymring knyttet til disse:

”[E]nkelte av de som returnerer fra opphold hos militante grupper i konfliktområder, vil i 2014 representere en potensiell trussel mot norske interesser. (...)Flere av de som reiser ut får opplæring i bruk av våpen og eksplosiver, en kunnskap de senere kan anvende til å gjennomføre angrep mot Norge. Enkelte av de som har reist, har tidligere

⁶⁵ Ot.prp nr. 8 (2007–2008) s. 202

⁶⁶ Ot. Prp nr. 8 (2007–2008) s. 193

⁶⁷ Ot. Prp nr. 8 (2007–2008) s. 194-195

⁶⁸ Prop. 131 L (2012–2013)

⁶⁹ Prop. 131 L (2012–2013) s. 35

⁷⁰ Prop. 131 L (2012–2013) s. 41

uttrykt ønske om å ramme mål i Norge. Videre kan mange gjennom erfaring fra krigshandlinger ha fått en lavere terskel for å utføre vold – og drapshandlinger.”⁷¹

I 2016 fikk vi ytterligere to bestemmelser i strl. kap. 18. Paragraf 145 kriminaliserer den som på ”rettstridig måte deltar i militær virksomhet i en væpnet konflikt i utlandet”. Bakgrunnen for forslaget er et ønske om å begrense antall fremmedkrigere fra Norge.⁷² Bestemmelsen har en klar parallell til strl. §136a. Kriminaliseringen knytter seg til deltakelse i ”militær virksomhet” som etter ordlyden kan ramme vidt. Imidlertid skal det avgrenses mot deltakelse som gjøres ”på vegne av en statlig styrke”, jfr. strl. §145.1 if. Når det gjelder vilkåret ”væpnet konflikt” skal det avgrenses mot interne konflikter og lignende som følger av Genevekonvensjonen tileggsprotokoll II art 1 nr. 2.⁷³ Rekruttering til slik virksomhet som er beskrevet i strl. §145 er også kriminalisert, jfr. strl. §146.

⁷¹ PST “Trusselvurdering 2014

⁷² Prop. 44 L (2015–2016) s. 53

⁷³ Prop. 44 L (2015–2016) s. 68

4 Fremmed rett

4.1 Sverige

Sverige har et kapittel om terror og terrorrelaterte handlinger i straffeloven⁷⁴, men Sverige har valgt å ikke særskilt kriminalisere deltakelse i en terrororganisasjon. Det ble lagt til grunn at slik kriminalisering ikke var nødvendig, da dette uansett ville rammes av andre straffebud knyttet til medvirkning, forsøk, forberedelse og forbud.⁷⁵ Sverige anser EUs rammebeslutning art 2 nr.2⁷⁶ som gjennomført etter dette.⁷⁷

4.2 Danmark

Danmark har heller ikke en særskilt bestemmelse som straffer deltakelse i terrororganisasjon. Det ble slått fast at deltakelse i terrororganisasjon vil rammes av andre bestemmelser. Som i svensk rett regner man også at deltakelse i terrororganisasjon vil kunne straffes etter forsøks- og medvirkningsansvaret, jfr. straffeloven §§23 og 21. Den mest nærliggende bestemmelsen i forhold til deltakelse etter dansk terrorlovgivning er straffeloven §114e, som lyder slik:

”Med fængsel indtil 6 år straffes den, som i øvrig fremmer virksomheden for en person, en gruppe eller en sammenslutning, der begår eller har til hensikt å begå handlinger omfattet af (...)”

Det er selve det å fremme som er straffbart, og det er et vilkår at personen, gruppen eller sammenslutningen begår eller har til hensikt å begå en terrorhandling.⁷⁸ Bestemmelsen tar sikte på å kriminalisere ”enhver form for bistand mv. til terrororganisasjoner, selv om aktiviteten ikke kan henføres til konkrete terrorhandlinger”.⁷⁹ Støtten trenger således ikke å ha en direkte sammenheng med en konkret terrorhandling. Bestemmelsen er en ”særlig medvirkningsregel, som er subsidiær i forhold til den almindelige medvirkningsregel i straffelovens

⁷⁴ Lag 2003:148

⁷⁵ Proposition 2002/03:38 s. 47

⁷⁶ (2002/275/JHA)

⁷⁷ Propotition 2002/03:38 s. 47-48

⁷⁸ Prop. 131 L (2012-2013) s. 37

⁷⁹ Vestergaard (2013) s. 236

§23”.⁸⁰ Bestemmelsen anses som en utvidelse av det generelle medvirkningsansvaret, således går denne bestemmelsen noe lenger enn den man har landet på i Sverige. Men i motsetning til norsk rett har man ikke valgt å knytte forbudet opp mot en terrorgruppe / terrororganisasjon.⁸¹

4.3 Finland

Finland har – i motsetning til Sverige og Danmark - valgt å særskilt kriminalisere ledelse av og kvalifiserte former for deltakelse i en terrororganisasjon.⁸² De kvalifiserte formene er listet opp i strafflag kap. 34a 4 § og rammer den som fremmer kriminell virksomhet til en terrororganisasjon. Dette kan skje gjennom ulike former for støtte, og kan blant annet ramme fremskaffelse av forskjellig materiale⁸³, den som skaffer lokaler, områder eller kjøretøy som er viktig for gruppens virksomhet⁸⁴ og fremskaffelse av informasjon⁸⁵. Juridisk og økonomisk rådgivning som er viktig for virksomheten kan også rammes – her skal det dog avgrenses mot rådgivning som gjøres på oppdrag som advokat og representant under etterforskning eller domstolsbehandling, jfr. strafflag kap. 34a 4 §. Andre former for støtte til en terrororganisasjon som også er kriminalisert er opplæring og rekruttering til terrorhandlinger, jfr, strafflag kap. 34a 4a og 4b §§.⁸⁶

I strafflag kap. 34a 3 § er ledelse av en terroristgruppe kriminalisert. Betingelsen for å kunne straffes etter bestemmelsen er at terrorgruppen har forsøkt å begå eller begått en straffbar handling etter kap. 34 a 1 §. Ledelse av en terroristgruppe vil være en mer alvorlig form for deltakelse enn de kvalifiserte formene som nevnt ovenfor. Dette har fått en betydning for strafferammen som henholdsvis er forhøyet til en maksimumsstraff på 12 år.

⁸⁰ Betænkning nr. 1559 (2016) s. 48

⁸¹ Vestergaard (2013) s. 236

⁸² Prop. 131 L (2012-2013) s. 37

⁸³ Jfr. strafflag kap 34a 4 § nr.1

⁸⁴ Strafflag kap 34a 4 § nr. 2

⁸⁵ Jfr. strafflag §34a 4 § nr. 3

⁸⁶ Prop. 131 L (2012-2013) s. 37

5 Deltakelse

5.1 Introduksjon

Paragraf 136a er en bestemmelse som rammer den som ”deltar i” en terrororganisasjon. Straffebudet skal fungere pre-aktivt og gjennom dette motvirke opprettholdelsen og utvidelse av terrororganisasjoner. Bestemmelsen er videre et av flere tiltak for å forhindre terrorhandlinger både nasjonalt og internasjonalt. Selve formålet er å ”forebygge deltakelse og annen støtte til terrororganisasjoner i utlandet, men også hindre ekstremistisk vold ved retur til Norge”.⁸⁷ Deltakelsen til terrororganisasjonen er det som kriminaliseres, og det uttales i forarbeidene at dette gjelder en ”særskilt form for forberedelse og medvirkning til terrorhandling”.⁸⁸ Utformingen av strl. §136a gir således myndighetene en mulighet til å gripe inn på et tidligere tidspunkt i hendelsesrekken før et eventuelt terrorangrep skjer.

Hvorvidt man kan straffes for deltakelse i en terrororganisasjon, beror på en tolkning av det objektive vilkåret ”deltar i”, jfr. strl. §136a. Etter en alminnelig språklig forståelse av ordlyden er det å delta i noe en aktiv handling, man må med andre ord foreta seg noe, ta del i eller vise engasjement i en eller annen form for å kunne betegnes som en deltaker. Etter dette vil også deltagelsen kunne graderes etter hvor aktivt man opptrer. Ordlyden gir lite veiledning på hva deltakelse er i bestemmelsens forstand og hvor grensene mot det straffbare skal trekkes. Av forarbeidene fremkommer det at bestemmelsen er et:

”(…) supplement til eksisterende bestemmelser som rammer den som begår eller planlegger å begå en terrorhandling. Dette er myntet på dem som på ulikt vis bidrar til å danne og opprettholder en terrororganisasjon, for eksempel ved å verve medlemmer, styre , eller yte materiell støtte”.⁸⁹

Etter dette tar altså bestemmelsen sikte på å kriminalisere handlinger som kan anses som *bidrag* til terrororganisasjonens *opprettelse*.

⁸⁷ HR-2016 1422-A. avsnitt 16.

⁸⁸ Prop. 131 L (2012-2013) s. 87

⁸⁹ Prop. 131 L (2012-2013) s. 41

5.2 Kvalifisert deltakelse

Som nevnt er det etter strl. §136a selve deltakelsen i en terrororganisasjonen som er kriminalisert. Vilkåret ”deltar i” er et vagt uttrykk og det legges til grunn i forarbeidene at bestemmelsen har et vidt anvendelsesområde.⁹⁰ Dette skyldes delvis at man finner selve tilknytning og det eventuelle bidraget til en terrororganisasjon i seg selv straffverdig – videre har man ikke ønsket å kriminalisere typetilfeller, men deltakelse som en helhet. Likevel er det kun ”kvalifiserte former” for deltakelse som faller innunder vilkåret ”deltar i”, jfr. strl. §136a.⁹¹ Den kvalifiserte deltakelsen nevnes i forarbeidenes innledning som ”ulike former for aktiv støtte”.⁹² Som nevnt ovenfor tar bestemmelsen sikte på å ramme de som på ulikt vis bidrar til terrororganisasjonens opprettholdelse. Det betyr at om deltakelsen skal anses som tilstrekkelig kvalifisert – beror dette på en vurdering av de bidrag som er utført på noen måte er med på å opprettholde terrororganisasjonen.

I proposisjonen - side 87 uttales det følgende om deltakelsesbegrepet:

” Ulike former for bidrag rammes. Deltakelse er meget vidtfavnende, og vil blant annet ramme den som anskaffer våpen, datamateriell, kjemikalier eller annet utstyr til å begå en terrorhandling, men uten å være så knyttet til saken at vedkommende kan straffes for medvirkning til den aktuelle terrorhandlingen. Også det å oppfordre til terrorhandling og inspirere til aksjoner kan etter omstendighetene omfattes”.

Foruten det nevnte utdraget gir ikke forarbeidene noen videre veiledning på hva kvalifisert deltakelse er. Men det legges til grunn at forskjellige typer bidrag kan være tilstrekkelig for at det skal anses som ”kvalifisert deltakelse”. Etter alminnelig språklig forståelse er begrepet bidrag å betrakte som ytelser, hjelp, medvirknings handlinger og støtte. Forskjellige typer bidrag – både direkte og indirekte - kan rammes. Verken ordlyden eller forarbeidene setter noen begrensninger i forhold til hva slags bidrag dette kan bestå i. Således vil det bero på en konkret helhetlig vurdering av hvilke bidrag som faller innenfor.

⁹⁰ Prop. 131 L (2012-2013) s. 87

⁹¹ Prop. 131 L (2012-2013) s. 41

⁹² Prop. 131 L (2012-2013) s. 5

Slik bestemmelsen er lagt opp knytter både deltakelse og de øvrige vilkårene - rekruttering, den som danner eller den som yter økonomisk eller materiell støtte seg til handlinger som er grunnleggende elementer i en terrororganisasjon sitt virke.⁹³ Deltakelse i en organisasjon og eventuelle oppgaver dette medfører vil kunne anses som et slikt bidrag. Det er motarbeidelsen av terrororganisasjon og terrorhandlinger som er hovedformålet med bestemmelsen, alle bidrag til terrororganisasjonen opprettholdelse vil være med å svekke dette formålet. Således er bidrag til opprettholdelsen av terrororganisasjonen det overordnede vurderingskriteriet / momentet. Problemstillingen i det følgende vil være hva slags typer bidrag som kan sies å opprettholde terrororganisasjon slik at det fører til at deltakelsen er tilstrekkelig kvalifisert, og således fyller det objektive vilkåret ”deltar i” etter strl. §136a.

5.2.1 Bidrag i form av sivil og militær art der terrororganisasjonen opererer

Som nevnt vil forskjellige typer bidrag være relevante i vurderingen om man har deltatt i en terrororganisasjon. Dette kan være fremmedkrigere som kjemper militært eller har militærrelaterte oppgaver. Men ordlyden leder mot en bredere vurdering hvor også andre typer bidrag kan falle innenfor. Det at lovgiver ikke har valgt å kriminalisere typetilfeller av deltakelsen taler for at aktiviteter i form av sivil karakter også kan omfattes av ordlyden. Forarbeidene⁹⁴ setter heller ingen skranker for at aktiviteter i form av sivil karakter kan inngå. Slike bidrag kan like fullt være en opprettholdelse av terrororganisasjonen som er å betrakte som deltakelse. Alle rettsavgjørelsene på området gjelder tilfeller hvor gjerningspersonene har oppholdt seg i Syria. Visse former for bidrag vil være mest aktuelle der terrororganisasjonen befinner seg eller opererer. Spesielt med tanke på bidrag som kan sies å være i terrororganisasjonens kjernevirksomhet. I det følgende vil eksempler på dette belyses.

En form for bidrag av sivil karakter som kan falle innenfor er TOSLO-2015-175034. I denne saken ble tre personer dømt for overtredelse av strl. 1902 §147d, hvorav to ble dømt for deltakelse i terrororganisasjon (to ble dømt på forsøk på materiell støtte). Begge hadde sluttet seg til terrororganisasjonen ISIL i Syria og hadde oppgaver av logistisk og humanitær art (sistnevnte vil bli redegjort for i pkt. 5.2.8). Det ble uttalt at innsatsen som ble drevet ”i en slik

⁹³ Se §136a

⁹⁴ Prop. 131 L (2012-2013)

organisasjon i form av logistisk og humanitær art bidrar til at flere ressurser kan frigjøres til bruk i kjernevirksomheten – for ISILs del å skape sitt kalifat ved hjelp av terrorvirksomhet”. Arbeidet de to utførte ble ansett som bidrag på bakgrunn av at aktiviteten som ble drevet frigjorde eller lettet organisasjonens mål. Støtten var altså et element eller en fordel i organisasjons virke. Denne dommen har imidlertid liten vekt ettersom den ble anket, og tingrettens vurderingen ikke direkte ble fulgt opp. Under ankebehandlingen ble det etter bevisvurderingen slått fast at de tiltalte hadde deltatt i form av militær art i større utstrekning enn tingretten la til grunn, jfr. LB-2015-108037. Men det ble for tiltalte C sin del slått fast at han hadde oppgaver i form av ”eskortetjeneste og deltok i meklinger”, som det videre ble lagt vekt på i straffutmålingen.⁹⁵ Dette kan være å betrakte som et bidrag i form av logistikk som kan være relevant i vurderingen. Det finnes ingen andre eksempler i rettspraksis da alle sakene omhandler bidrag som innehar elementer av militær art, og dette tilsynelatende blir tillagt størst vekt og vesentlig spalteplass. Imidlertid viser uttalelsen i tingrettsdommen at bidrag i form av sivil art vil kunne gjøre seg gjeldende. Dette synes også rimelig med tanke på uttalelsene i forarbeidene – hvor ”ulike former for støtte” kan inngå i vurderingen om man er deltaker.

Bidrag i form av arbeid som knytter seg til selve organisasjonen og dets virke vil også kunne inngå som momenter. For eksempel hjelp med praktiske forhold og ulike former for økonomisk arbeid muliggjøre organisasjonens virke og være et bidrag til opprettholdelse. En organisasjon kan ikke kun bli drevet av de som deltar aktivt militært.

Et eksempel på bidrag som er av mer militær karakter er en dom avsagt 02.08.16 i Oslo tingrett⁹⁶. Retten går gjennom aktivitetene og oppgavene tiltalte hadde i Syria, hvor det uttales ”[d]et vises til at han reise inn i Syria til et ISIL- kontrollert område (...) deltok i organisasjonens trenings- og opplæringsprogram, avga troskapsløfte, mottok opplæring i våpenbruk, bar våpen når han ikke var på sykehuset, oppholdt seg sammen med bevæpnede personer i ISIL, tjenestegjorde ved at han hadde en logistikkfunksjon ved sykehuset i Raqqa, og sto væpnet vakt i fronten”.⁹⁷ Etter dette fant retten at de objektive vilkårene for straff var oppfylt. Her er det altså flere aktive handlinger hvor alle – i en eller annen form – er et bidrag. Hver for seg er

⁹⁵ LB-2015-108037 s. 31

⁹⁶ Oslo tingrett dom av 02. August 2016 (saks nr. 16-012344MED-OTIR/05, heretter forkortet i avhandlingen med tingrettsdom fra 2016)

⁹⁷ Oslo tingrett dom av 02. August 2016 s. 49

dette klare momenter i vurderingen som peker i retning av deltakelse. Hvis det kun hadde vært et enkeltstående bidrag / handling, beror det på en konkret vurderingen om aktiviteten alene hadde vært med på å opprettholde terrororganisasjonen – om aktiviteten er tilstrekkelig aktiv og videre om det er tilstrekkelig kvalifisert deltakelse. Det å delta direkte i kamphandlinger, bære våpen, stå vakt eller patruljere er alle mulige bidrag til terrororganisasjonen, og kan sies å være i kjernen av hva som ligger i vilkåret ”deltar i”.

Øvrige momenter og andre former for bidrag som er relevante i vurderingen om man har deltatt i en terrororganisasjon vil bli behandlet i de neste punktene. Dette er bidrag som typisk vil være anvendelig både når man befinner seg i områder hvor terrororganisasjonen opererer og i de tilfeller hvor personen yter bidrag fra Norge.

5.2.2 Materiell støtte

En annen form for bidrag som forarbeidene viser kan falle innenfor ordlyden er fremskaffelse av forskjellig materiale.⁹⁸ Dette vil nok etter forholdene bli mer aktuelt å vurdere under det andre objektive vilkåret - ”annen materiell støtte”, jfr. strl. §136a. Rent praktisk sett vil dette få lite betydning hvilket vilkår som anvendes. Uansett så leder ordlyden å ”delta i” mot bredere vurdering, der flere typer handlinger kan falle innenfor. Forarbeidene viser til at den som ”anskaffer” forskjellig materiale vil kunne rammes av deltakelsesbegrepet.⁹⁹ Det kan tenkes tilfeller der nettopp fremskaffelse av våpen, forsyninger og annet materiell vil være den oppgaven en person har blitt tildelt som deltaker.

Det kan argumenteres for at EUs rammebeslutning om bekjempelse av terrorisme¹⁰⁰ taler for en slik tilnærming. Norge, er som nevnt, ikke formelt bundet av denne, men departementet uttaler i forarbeidene at det ”er et mål for Norge å være på linje med EU når det gjelder terrorbekjempelse”.¹⁰¹ Rammebeslutningens artikkel 2 nr.2 litra b¹⁰² lyder som følgende:

⁹⁸ Prop. 131 L (2012-2013) s. 87. Jfr. avhandlings s. 19.

⁹⁹ Prop. 131 L (2012-2013) s. 87

¹⁰⁰ (2002/475/JHA)

¹⁰¹ Prop. 131 L (2012-2013) s. 36

¹⁰² (2002/475/JHA)

”deltagelse i en terroristgruppens aktiviteter, herunder ved tilvejebringelse af informationer eller materielle midler eller gennem enhver form for finansiering af dens aktiviteter, vel vidende, at dennes deltagelse bidrager til terroristgruppens kriminelle aktiviteter”.

Etter ordlyden vil fremskaffelse av informasjon og annen materiale være å anse som deltakelse. Paragraf 136a bygger på denne formuleringen i artikkelen og taler således for en lignende anvendelse.

Forarbeidene nevner forskjellige former for materiale som kan falle innenfor og nevner uttrykkelig – ”våpen, datamateriell, kjemikalier eller annet utstyr”. Etter bestemmelsens oppbygning og ordlyd kan også andre typer materiale være et bidrag til terrororganisasjonen. Eksemplene forarbeidene viser til er således ikke uttømmende. For eksempel vil finansiering av terrororganisasjoner være en materiell støtte som kan inngå som et moment i vurderingen. Dette er også særskilt kriminalisert i strl. §135.

Etter forarbeidene trenger ikke den materielle støtten å knyttes direkte til en terrorhandling.¹⁰³ Men det synes – i bestemmelsens henseende - nærliggende å tenke at fremskaffelse av forskjellige materiale bør være et bidrag som er med på å opprettholde terrororganisasjonen. Hvis ikke fremskaffelsen av materialet er ment for terrororganisasjonen eller til bruk for terrororganisasjonen vil det falle utenfor vurderingen. Hva slags type materiale som er fremskaffet kan også være av betydning. Fremskaffelse av våpen eller lignende vil følgelig være mer straffverdig og faren for skade er vesentlig større enn om det er datautstyr som er fremskaffet. Materiale som brukes direkte til terrororganisasjonens kjernevirksomhet vil nok veie tyngre, det samme bør nok også gjelde for materiale som har direkte tilknytning til en terrorhandling. Det bør også ses hen til mengden eller i hvor mange tilfeller det er fremskaffet materiale. Desto mer man kan sies å ha bidratt, desto sterkere taler det i retning av at man er en deltaker. Dette vil også gjøre deltakelsen mer egnet til å faktisk har opprettholdt terrororganisasjonen.

Etter finsk rett er også det å fremskaffe lokale, områder eller kjøretøy å anse som straffbar deltakelse etter strafflag kap. 34a 4 § nr. 2.¹⁰⁴ Dette er en form materiell støtte som vil mulig-

¹⁰³ Prop. 131 L (2012-2013) s. 87, jfr også avhandlings pkt. 5.2.1

¹⁰⁴ Se avhandlings pkt. 4.3.

gjøre terrororganisasjonens virke, og således kan det etter norsk rett være et bidrag som inngår som et moment i vurderingen om deltakelsen er tilstrekkelig kvalifisert.

Etter ordlyden i forarbeidene trenger ikke nødvendigvis det fremskaffede materiale gå direkte til terrororganisasjonen, således kan også fremskaffet materiale til eget bruk være et moment. I TOSLO – 2015 – 175034 uttalte retten under straffutmålingen når det gjaldt to personer som var satt under tiltale for forsøk på å yte materiell støtte at ”[j]o mer utstyr den enkelte kriger kan skaffe seg på egen hånd, desto mindre blir belastningen for organisasjonen med å skaffe, oppbevare og distribuere de mange typer utstyr dere aktiviteter krever. Slik kan flere ressurser brukes til kjernevirksomheten”. Uttalelsen er også fulgt opp av lagmannsretten.¹⁰⁵ Fremskaffelse av eget materiale vil – som tingretten legger til grunn – lette arbeidet i terrororganisasjonen og vil utgjøre en opprettholdelse av terrororganisasjonen. En naturlig og rimelig forutsetning i slike tilfeller er at det materialet som er fremskaffet faktisk brukes i tilknytning til terrororganisasjonen i en eller annen form.

Materielle støtte kan inngå som et moment om man har bidratt til terrororganisasjonen. Vekten vil variere i forhold til hva som faktisk er ytet. Materiell støtte som har gått til organisasjonen kjernevirksomhet vil nok veie tyngre, dette vil da være en type støtte som lettere kan sies å ha opprettholdt terrororganisasjonen.

5.2.3 Rådgivning og lignende former for bidrag

Som illustrert i forrige pkt. kan ”materiell støtte” være et mulig bidrag til terrororganisasjonen, men også andre former for støtte for eksempel i form av rådgivning eller det å gi informasjon til terrororganisasjonen inngå som et moment. Dette kan utgjøre bidrag til terrororganisasjonens opprettholdelse. I det følgende vil noen mulige bidrag i form av immateriell støtte og lignende belyses.

¹⁰⁵ Se LB–2015–108037 s. 31.

En faktor som taler for at fremskaffelse av informasjon kan inngå som et moment om man har deltatt, er EUs rammebeslutning art 2 nr. 2¹⁰⁶. Artikkelen taler om ”tilvebringelse av informasjon”. Etter ordlyden favner dette vidt. For å kunne inngå som moment bør informasjonen omhandle ting av viktighet for organisasjonens virke. En annen faktor er den finske strafferetten. Her har man valgt en kriminalisering av både juridisk og økonomisk rådgivning om terrororganisasjonens virksomhet som er av særlig viktighet, kan rammes av deltakelsesbestemmelsen, jf strafflag kap 34a §4 nr. 4. Fremskaffelse av viktig informasjon eller rådgivning knyttet til terrororganisasjonen vil kunne være bidrag som opprettholder terrororganisasjonen. Slike bidrag er, etter min mening, mindre straffverdige og en person deltar ikke aktivt på samme måte, men det kan være et viktig element som letter arbeidet i organisasjonen. Etter norsk rett skal det nok noe mer til før man blir ansett som deltaker kun på bakgrunn av rådgivning, jfr. legalitetsprinsippet, men når det kun anvendes som moment i en helhetsvurdering synes det rimelig at det kan inngå som en relevant faktor. Vekten av dette vil nok variere etter hva slags type informasjon eller rådgivning som er gitt – informasjon av viktighet vil nok veie tyngre.

Bidrag til terrororganisasjonen i form av tilrettelegging kan også være å anse som et bidrag. I den pågående straffesaken mot Hussain som kom opp for Oslo Tingrett 3. November 2016, omhandler en del av grunnlaget for tiltalen tilretteleggelse.¹⁰⁷ Bidraget som påtalemyndigheten mener er å anse som deltakelse knytter seg – ut i fra tiltalen – til bidrag blant annet i form av tilretteleggelse som er gjort for andre deltakere eller personer som ønsker å slutte seg til terrororganisasjonen ISIL.¹⁰⁸ Det fremkommer av tiltalen at tilretteleggelsen angivelig skal ha bestått i:

”(...) rådgivning om reiserute, praktiske forhold og behov, innkjøp av egnet utstyr eller bistand til kjøp av billetter til reiseruten, samt videreformidling av kontaktinformasjon til ISIL-tilknyttet personell (...)”¹⁰⁹

Formene for tilrettelegging som tiltalebeslutningen omhandler vil vesentlig lette organisasjonens arbeid, både med tanke på å enklere flyt av informasjon og at en person opptrer som et

¹⁰⁶ (2002/475/JHA)

¹⁰⁷ Statsadvokaten (2016), tiltalepost II.

¹⁰⁸ Statsadvokaten (2016), tiltalepost II

¹⁰⁹ Statsadvokaten (2016) tiltalepost II

bindeledd mellom organisasjonen og mulige nye deltakere. Således vil dette kunne være bidrag som opprettholder terrororganisasjonen. Bidrag som det her siktes til forutsetter, etter min mening, en viss tilknytning mellom den som tilrettelegger og organisasjonen – hvis ikke blir det unaturlig å snakke om deltakelse i terrororganisasjonen. Det er selve tilknytning til terrororganisasjonen som er kriminalisert – det å gi støtte til andre deltakere gir kun uttrykk for at man støtter organisasjonen, og det bør ikke alene føre til at man blir deltaker. Dette mulige bidraget i form av tilrettelegging har ikke tidligere være oppe for domstolene. Dette er også den første saken som er oppe for domstolene hvor faktum omhandler antatte bidrag som har skjedd uten at man har vært i Syria. Tilrettelegging for å kunne slutte seg til en terrororganisasjon kan ses på som en form for rekruttering, i neste avsnitt vil dette belyses.

En annen form for bidrag kan være rekruttering av medlemmer. Det fremgår av forarbeidene at bestemmelsen skal ramme den som ”på ulikt vis bidrar til å (...) opprettholde en terrororganisasjon, for eksempel ved å verve medlemmer (...)”.¹¹⁰ Uten medlemmer blir det ingen organisasjon, derfor er verving av nye medlemmer helt essensielt i opprettholdelsen av terrororganisasjonen. Dette indikerer at rekruttering av medlemmer til terrororganisasjonen kan inngå som et moment om man er en deltaker etter strl. §136a. Det bør fastslås en viss tilknytning mellom den som rekrutterer og terrororganisasjonen for at det skal inngå som et relevant moment. For fremmedkrigere som returnerer til hjemlandet vil rekruttering være særlig synlig. PST uttrykker frykt for at returnerte fremmedkrigere er ”en trussel ved at de fremmer ekstremistisk propaganda ovenfor personer hjemme”.¹¹¹ Rekruttering er et av de andre alternative vilkårene i strl. §136a. Dersom det kun er foretatt rekruttering, uten annen tilknytning til terrororganisasjonen vil det nok være mer hensiktsmessig å anvende dette vilkåret. I den nevnte straffesaken mot Hussain – er han i tillegg til å være tiltalt for deltakelse i terrororganisasjon, også tiltalt for rekruttering.¹¹² Det er første gang dette vilkåret blir prøvet for retten.

¹¹⁰ Prop. 131 L (2012-2013) a. 41

¹¹¹ PSTs ”Trusselvurdering 2016”

¹¹² Statsadvokaten (2016) tiltalepost III

5.2.4 Medlemskap

I LB-2015-108037 tar retten til ordre for at medlemskap inngår som et relevant moment i vurderingen om det foreligger et bidrag til terrororganisasjonens opprettholdelse og videre om det er tilstrekkelig kvalifisert deltakelse. I alminnelig forstand er medlemskap en betegnelse på en tilknytning mellom to parter. Denne tilknytningen er typisk mellom en person og en organisasjon. Medlemskap som sådan fører ikke nødvendigvis med seg plikter for partene, men det er naturlig at både medlemmet og organisasjonen anerkjenner forholdet mellom dem i en eller annen form. Ordlyden i strl. §136a knytter seg til den som deltar, en naturlig følge av dette vil kunne være at man anses som et medlem. Problemstillingen i det følgende er hvordan medlemskap kan være et mulig bidrag til terrororganisasjonens opprettholdelse.

Et eventuelt medlemskap i en terrororganisasjonen vil føre til at tilknytningen til terrororganisasjonen vil være noe sterkere – i hvert fall utad – og nettopp dette søker man å unngå med kriminaliseringen i strl §136a. Lagmannsretten sin begrunnelse for å anse medlemskap som et *bidrag* til opprettholdelsen av en terrororganisasjon er uttalt slik:

”[D]et å være medlem av en terrororganisasjon må anses som et slikt bidrag. Uten medlemmer blir det ingen terrororganisasjon. Gode grunner taler derfor for at medlemskap eller det å sverge troskap alene er tilstrekkelig for domfellelse etter §147d. alene er tilstrekkelig for domfellelse etter §147d. Det er vanskelig å tenke seg at den som har satt seg under en terrororganisasjons kommando, ikke også deltar i aktiviteter for terrororganisasjonen. Etter lagmannsrettens syn skal det uansett ikke mye annen aktivitet til før deltakelsen blir tilstrekkelig kvalifisert (...).”¹¹³

Hva som kreves for å bli ansett som medlem er ikke problematisert i dommen. Om det er noen reell forskjell mellom medlemskap og det er avlegge ed er noe usikkert. Begge begrepene tilsvarende en viss tilknytning. Etter de sakkyndiges vurdering i tingrettsdommen fra 2016¹¹⁴ gir retten et kort sammendrag hvor det uttales at ”det utøves sterkt press i retning av å avlegge ed så fort som mulig. Det er ganske farlig å ikke avlegge ed. (...) ISIL aksepterer ikke gråsoner – enten er man med eller ikke.” Dette utdraget kan tale for at man i større grad binder seg

¹¹³ LB-2015-108037 s. 9.

¹¹⁴ Oslo tingsrett dom av 02. August 2016

til organisasjonen om det avlegges troskapsløfte, og således en sterkere tilhørighet til terrororganisasjonen enn ved medlemskap. I det nevnte utdraget fra lagmannsrettsdommen er det ikke skilt mellom medlemskap og det å avlegge troskapsløfte. Etter min mening det ikke nødvendig å skille disse, da begge kan sies å ha samme type virkninger. Dette kommer uansett sjelden på spissen da det i ekstreme islamistiske grupper er vanlig å måtte avgi troskapsløfte / ed til organisasjonen.

I det nevnte utdraget anser lagmannsretten det å være medlem eller ha avlagt troskapsløfte som et mulig bidrag. Lagmannsretten uttaler at det ”er vanskelig å tenke seg at den som har satt seg under en terrororganisasjons kommando, ikke også deltar i aktiviteter for terrororganisasjonen”.¹¹⁵ Når det er avlagt et slikt troskapsløfte vil dette peke i retning av at man aktivt har foretatt seg noe, som igjen peker i retning av at man har bidratt til terrororganisasjonens opprettholdelse. Det vil også vise en villighet til å utføre oppgaver man blir gitt. På den annen side er ikke det å avlegge ed alene straffbart, og en organisasjonen kan ikke kun bli drevet av medlemmer som ikke aktivt bidrar i en eller annen form. Det kan argumenteres for at det bør stilles et krav til ytterligere aktivitet eller tilknytning til terrororganisasjonen for at det skal være tilstrekkelig kvalifisert. Om det å avlegge ed eller være medlem alene er en slik aktiv støtte ligger derfor, etter min mening, helt i gråsonen hva det kan legges vekt på. En rigid regel på dette punkt vil kunne føre til en uheldig kriminalisering av ren passiv deltakelse / tilstedeværelse, som det er poengtert i forarbeidene faller utenfor deltakelsesbegrepet.¹¹⁶ Uansett vil det nok – slik lagmannsretten legger til grunn – mindre aktivitet til for å bli ansett som en deltaker dersom man er å karakterisere som et medlem.

I den nevnte saken hos lagmannsretten ble det å avlegge ed drøftet i forhold til at personen oppholdt seg der terrororganisasjonen befant seg. Hvordan man eventuelt skal vurdere troskapsed som avlegges i Norge er et annet spørsmål. Vi har ingen rettsavgjørelser som omhandler dette. Det kan vanskelig tenkes at medlemskap kan bli slått fast dersom man ikke befinner seg der organisasjonen opererer, men hvis det avlegges ed vil medlemskapet inntre. Dersom det er avlagt en troskapsed i Norge – bør nok medlemskap som moment veie like tungt som om man det er avlagt ed der terrororganisasjonen opererer.

¹¹⁵ LB-2015-108037 s. 9

¹¹⁶ Prop. 131 L (2012-2013) s. 10

I forhold til EUs rammebeslutning art. 2 nr. 2¹¹⁷ viker det som at lagmannsretten har lagt seg på en noe strengere linje enn EU. I rammebeslutningen viser man til forskjellige aktive handlinger – mens dommen åpner for at medlemskap alene kan utgjøre at deltakelsen er kvalifisert. Dette taler i retning av noe annen aktivitet enn kun medlemskap / avlagt troskapsløfte må ligge til grunn før man blir strafferettslig ansvarlig.

Noe som kan tale i retning av at medlemskap eller at man har avlagt troskapsløfte til terrororganisasjonen alene kan føre til straffansvar, er hvis man ser bestemmelsen i sammenheng med strl. §133. Denne kriminaliserer den eller de som ”planlegger eller forbereder en terrorhandling ved å inngå forbund med noen om å begå en straffbar handling”. I Rt. 2013 s. 789 uttales det at - ”[b]estemmelsen krever ikke annet enn at det må være inngått et forbund om å begå en terrorhandling. Det må foreligge en reell avtale om slikt forbund, men det stilles ikke krav om at det skal være avtalt nærmere detaljer omkring terrorhandlingen.” Den kriminelle adferd inntreder idet avtalen er inngått.¹¹⁸ Her er det således nok å kun inngå en avtale – at man positivt har stilt seg villig til å begå en terrorhandling. Den samme løsningen kunne tenkes når man ble medlem eller avgir troskapsløfte til terrororganisasjonen. Dette kan anses som en positiv tilskyndelse om at man er villig til å utføre oppgaver for organisasjonen. Både strl. §§133 og 136a bygger på de samme hensynene – nemlig å motvirke terrorangrep både nasjonalt og internasjonalt. Men igjen så legger strl. §136a til grunn at bidraget skal være en form for ”aktiv støtte”, og det vil falle tilbake på at man må ha fortatt noe mer før man kan betegnes som en deltaker. Hvis det med medlemskapet følger en betingelse om at det skal utføres et terrorangrep vil man kunne straffes etter strl. §133, og da vil nok også medlemskap som moment veie tyngre i retning av at det er deltakelse i en terrororganisasjon etter strl. §136a.

Hvilken posisjon man har som medlem i terrororganisasjonen kan også være relevant i vurderingen om det er tilstrekkelig kvalifisert deltakelse. Forarbeidene gir eksempler på hva som menes med ”oppretholde en terrororganisasjon” er – og nevner at det å ”styre” kan inngå.¹¹⁹ Dette taler særlig for at den posisjonen som en deltaker har kan være et relevant moment. Både etter EUs rammebeslutning¹²⁰ og slik Finland har valgt å kriminalisere deltakelse – er

¹¹⁷ (2002/475/JHA)

¹¹⁸ Ot.prp. nr 8 (2007–2008) s. 317

¹¹⁹ Prop. 131 L (2012-2013) s. 41

¹²⁰ (2002/475/JHA) art. 2 nr. 2.

det å inneha en lederposisjon særlig nevnt og kriminalisert. Hvis en person innehar posisjoner av høyere rang eller av særlig viktighet for organisasjonen taler dette sterkt i retning av at man faktisk har bidratt og opprettholdt terrororganisasjonen. Det må også antas at en person ikke automatisk kan få en høyere rang i en organisasjon, og taler således for at aktiv støtte eller bidrag har skjedd over tid. Det er også lite sannsynlig at en person som innehar slike lederposisjoner kan sies å være en passiv deltaker som ikke kan straffes etter bestemmelsen.

Avslutningsvis så er både medlemskap og om man eventuelt har avlagt troskapsløfte til organisasjonen *kun momenter* som kan anvendes i vurderingen. Om man er deltaker i en organisasjon vil ofte betegnelsen medlemskap definere dette eller være en naturlig følge, men det videre forholdet kan ikke slås fast kun på bakgrunn av at man betegnes som et medlem. Dermed bør det ses hen til om man aktivt har bidratt til terrororganisasjonen. Etter ordlyden i strl. §136a er det kun interessant om man kan sies å ha deltatt, således er verken medlemskap eller om man har avlagt ed en betingelse / forutsetning for straffansvar etter bestemmelsen. Dette er også lagt til grunn i TOSLO-2015-47166¹²¹ og senere i LB-2015-108037¹²².

5.2.5 Oppfordring til terrorhandlinger og inspirere til lignende aksjoner

Slik det fremgår av forarbeidene, som nevnt ovenfor, kan også det å ”oppfordre til terrorhandlinger” etter omstendighetene falle inn under alternativet ”deltar i”, jf strl. §136a. Enkelt forklart er det å oppfordre en forespørsel eller anmodning til en eller flere om å gjøre noe. Etter bestemmelsens sammenheng og forarbeidene bør oppfordringen være knyttet til en terrorhandling eller terrorrelaterte aktiviteter. I det følgende skal det først gjøres rede for hva oppfordring er og hvordan dette kan vurderes.

For strl. §136a sin del kan oppfordring til terrorhandlinger være den oppgaven man har i organisasjonen, og kan være et viktig bidrag mot å fullbyrde organisasjonens endelige mål. Det er dermed naturlig at oppfordring hvertfall bør inngå som et moment. Det å oppfordre til en terrorhandling er særskilt kriminalisert i strl. §136 litra a, og det vil nok i mange tilfeller være mer naturlig å vurdere oppfordring til terrorhandlinger etter denne bestemmelsen. Denne be-

¹²¹ TOSLO-2015-47166 s. 19

¹²² LB-2015-108037 s. 9.

stemmelsen gir imidlertid en viss veiledning på hvordan fremsatte oppfordringer kan vurderes i forhold til strl. §136a.

Etter strl. §136 litra a straffes den som ”offentlig oppfordrer noen til å iverksette en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134, 135 eller 137 til 144”. En betingelse for å straffes etter denne bestemmelsen er altså at oppfordringen er skjedd i det offentlige rom. Det stilles ingen formkrav for hvordan oppfordringen fremsettes og kan således både skje gjennom ord eller handling.¹²³ Etter strl. §136 litra a må oppfordringen knytte seg til en terrorhandling, og en anmodning om å påbegynne en straffbar handling.¹²⁴ Det stilles dog ikke et krav til at oppfordringen knytter seg til en spesifikk terrorhandling, og det kan etter omstendighetene også være straffbart å oppfordre generelt til terrorhandlinger. Det samme bør også gjelde etter strl. §136a. Når man skal tolke om det konkrete utsagnet er en oppfordring til en terrorhandling må man se hen til ”hvordan den alminnelige tilhører vil oppfatte utsagnet ut fra den sammenheng det er framsatt”, jfr. Rt. 2012 s. 536. Dette betyr man skal se hen til hvordan den alminnelige person vil oppfatte det som er uttrykt, og det beror videre på en konkret helhetlig vurderingen om utsagnet er en oppfordring.

Oppfordring til straffbar terrorhandling vil både falle under strl. §136 og etter forholdene kan føre til deltakelse etter §136a. I ytterkant av dette har man rene støtteerklæringer til terrorrelaterte handlinger. I forarbeidene til strl. §136 er det presisert et eksempel når støtteerklæringer eller forherligelsen som lovpriser terrorhandlinger går så langt ”at de må forstås som en oppfordring til å iverksette dem”.¹²⁵ Denne problemstilling var oppe i LB – 2014 – 49903. En del av tiltalen i saken omhandlet en mann som hadde oppfordret til terrorhandlinger eller lignende aksjoner gjennom hyllest til flere terrorattentater på Facebook. Retten går først gjennom hvordan mottaker kan oppfatte utsagnene, og uttaler at noen vil oppfatte at ytringene ”innebar eit element av oppmuntring til framtidige aksjoner av same slag”. Retten sier videre at ingen av utsagnene gir noen konkret oppmuntring for lignende framtidige handlinger. Etter dette la retten til grunn at det er mest nærliggende å legge til grunn at ytringene kun er en hyllest, og således beskyttet at ytringsfriheten, jf grl. §100. Dette betyr at ren hyllest til terrorhandlinger ikke vil være straffbart etter strl. §136. Dette synes også riktig når oppfordringen i seg selv

¹²³ Ot. prp nr. 8 (2007–2008) s. 319

¹²⁴ Ot. prp nr 8 (2007–2008) s. 319

¹²⁵ Ot. Prp nr 8 (2007–(2008) s. 319

kan føre til straffansvar, jfr. strl. §136. Men anvendt som moment i vurderingen om støtteerklæringen er et bidrag i strl. §136a sin forstand, må nok listen for hva man kan legge vekt på være noe lavere.

Om rene støtteerklæringer eller forherligelse av en terrororganisasjon eller terrorhandling vil være å anse som et bidrag til opprettholdelse er noe usikkert. På den ene siden vil slike erklæringer kunne øke oppslutningen opp om organisasjonen og være egnet til å utgjøre en uheldig eksponering av terrororganisasjonens budskap. Støtteerklæringer eller oppfordringer som gjøres i *det offentlige rom* kan sees på som en form for rekruttering, som kan være et bidrag til terrororganisasjonen. Om støtteerklæringer alene vil være en aktiv støtte og videre deltakelse i en terrororganisasjonen vil nok være å legge listen for lavt.

Oppfordringer eller støtteerklæringer som *ikke er gjort i det offentlige rom* kan også inngå som momenter vurderingen, men i slike tilfeller bør det utvises en større forsiktighet i forhold til hvordan utsagnene skal forstås. Dette ble vurdert og kort nevnt i TOSLO-2015-47166¹²⁶, hvor det uttales:

”[d]et er imidlertid framlagt betydelig materiale av dialoger, uttalelser og fotografier på facebook fra den tiden tiltalte var i Syria. Tiltalte har erkjent å ha skrevet meldingene der han står som avsender. Retten understreker at man må være varsom ved tolkningen at et slikt skriftlig materiale, særlig der ikke alle deltakerne i de ulike dialogene har forklart seg hvordan de ulike utsagnene og dialogene var ment”.

Når det gjelder vekten av oppfordringer og støtteerklæringer som ikke er fremsatt i det offentlige rom vil skadepotensialet og således også straffverdigheten være mindre, og man kan ikke med sikkerhet slå fast betydningen av utsagnene. Derfor bør nok vekten av momentet senkes når det ikke er fremsatt offentlig.

I forhold til strl. §136a bør det, etter min mening, forutsettes et krav til at det foruten om oppfordringen i seg selv – at personen har en tilknytning til terrororganisasjonen. Ordlyden ”deltar i” legger også opptil at det må være en viss tilknytning, og således bør det stilles krav til

¹²⁶ TOSLO-2015-47166 s. 11

andre handlinger som knytter personen til organisasjonen og / eller terrorhandlinger. Oppfordring og støtteerklæringer en side til ytringsfriheten og tankefriheten¹²⁷, og det bør trås forsiktig i det henseende. Det ville blitt unaturlig å omtale en person som deltaker av en terrororganisasjon, kun basert på oppfordring, inspirasjon eller støtteerklæringer som er fremsatt i en eller annen form. Således bør det foreligge annen aktivitet som kan vise andre aktive bidrag til organisasjonen – som for eksempel kommunikasjon med organisasjonen eller andre deltakere. Men det synes rimelig klart basert på forarbeidene at det kan inngå som moment i vurderingen om aktiviteten faktisk har vært et bidrag til fordel for terrororganisasjonen.

En form for oppfordring eller støtteerklæringer som også etter omstendighetene kan falle innenfor er personer som lager og / eller distribuerer forskjellig propaganda eller reklamerer for terrororganisasjonen. Distribuering av forskjellig propaganda vil tale for en sterk tilhørighet / tilknytning til organisasjonen. Hvordan en terrororganisasjonene fremstår utad er et av de viktigste virkemidlene for å kunne rekruttere spesielt fremmedkrigere. Propaganda er en form for bidrag og støtte som kan være med på å opprettholde terrororganisasjonen.

I tillegg til oppfordring nevner forarbeidene at ”inspirasjon til aksjoner” også etter omstendighetene kan anses som deltakelse.¹²⁸ Etter alminnelig språklig forståelse vil ”inspirasjon” ramme vesentlig bredere enn ”oppfordring”. Det å inspirere vil være en type oppfordring, uten at det oppfordres konkret. Siden inspirasjon er nevnt som et eget begrep i forarbeidene taler det for en enda videre vurdering – og således er listen for hva som kan inngå i vurderingen betydelig senket. Det å inspirere noen kan for eksempel skje gjennom aktiv handling eller innflytelse som utøves for å oppnå et ønsket mål. Det som det inspireres til må knyttes opp mot aksjoner eller en terrorhandling, hvis ikke ville begrepet ha favnet for vidt. For å hindre en uheldig kriminalisering, bør det nok stilles krav til at inspirasjonen hvert fall er egnet til å inspirere noen. Det kreves nok ikke at noen faktisk har handlet på bakgrunn av inspirasjonen, men visse grenser må trekkes opp. Straffverdigheten av inspirasjonen, og hva det faktisk inspireres til kan være relevante momenter.

Hvor mye aktivitet i form av oppfordring, støtteerklæringer eller inspirasjon som skal til før det blir å anse som deltakelse beror på en konkret skjønsmessig vurdering. Her bør det blant

¹²⁷ Tankefrihet er innfortolket i grl §100

¹²⁸ Prop. 131 L (2012-2013) s. 87

annet sees hen til hvilken måte det er fremsatt – offentlig eller privat -, i hvilken kontekst det er fremsatt, alvorligheten av utsagnene, om det faktisk kan være egnet til noen form for rekruttering og om utsagnene kan lede i retning av at det er foretatt andre aktive handlinger som er bidrag til en terrororganisasjon. Det skal nok også noe mer aktivitet til for å kunne bli ansett som deltaker kun på bakgrunn av inspirasjon.

5.2.6 Medvirkning til terrorhandlinger og inngåelse av forbund

Medvirkning til terrorhandlinger er særskilt kriminalisert i strl. §131, jfr. strl. §15. Dette vil også kunne være en mulig bidrag som er et moment i vurderingen om man er deltaker etter strl. §136a. Forarbeidene uttaler at straffebudet er en ”kriminalisering av en særskilt form for (...) medvirkning til en terrorhandling”.¹²⁹ Det nevnes også at fremskaffelse av forskjellig materiale til å begå en terrorhandling vil kunne rammes av deltakelsesbegrepet, uten at det kan rammes av medvirkningsansvaret.¹³⁰ Det er således ikke nødvendig at man fullt ut må fylle vilkårene for å bli strafferettslig ansvarlig etter strl. §131 for at det kan anvendes som et moment i vurderingen om man er deltaker. Proposisjonen og den vide ordlyden taler således for at handlinger eller aktiviteter som kan knyttes til eller på noen måte har vært til fordel for å begå terrorhandling er et moment i vurderingen om man har bidratt til terrororganisasjonen, og videre om man kan anses som en deltaker.

Terrorhandlinger vil være en del av kjernevirksomheten til en terrororganisasjon. Bidrag som støtter oppom dette, vil være å anse som et bidrag til terrororganisasjonens opprettholdelse. Hvor mye det må være ytet for at det skal anses som en medvirkningshandling som er et bidrag er noe usikkert. I mangel av rettskilder rundt dette, synes det mest nærliggende å se på hvor langt unna man er for å kunne straffes etter det generelle medvirkningsansvaret. Desto ”nærmere” straffansvar man befinner seg her, desto mer egnet er det å anvende bidragene som moment om man er å anse som en deltaker.

I forlengelsen av å medvirke til en terrorhandling har man inngåelse av forbund om å begå en terrorhandling, jfr. strl. §133. Det er selve avtaleinngåelsen mellom to parter om å begå en

¹²⁹ Prop. 131 L (2012-2013) s. 87

¹³⁰ Prop. 131 L (2012-2013) s. 87

terrorhandling som er det straffbare. En person som inngår forbund med en terrororganisasjon om å begå en terrorhandling, vil være en del av organisasjonens kjernevirksomhet. Det å bidra til å begå en terrorhandling vil være en type aktivitet som er å anse som et bidrag til terrororganisasjonens opprettholdelse. I TOSLO-2015-47166 ble tiltalte i tillegg til å bli dømt for deltakelse i ISIL, ble han også dømt for å ha inngått terrorforbund med terrororganisasjonen. Mye av det samme bevisgrunnlaget lå til grunn for begge tiltalte postene. Det at en deltaker i en terrororganisasjon inngår forbund om å begå en terrorhandling viser en sterkere tilknytning. Det er slått fast ovenfor at medlemskap eller avlagt ed er et moment om man er deltaker – en avtaleinngåelse om å begå en terrorhandling vil være mer straffverdig, og vil være en positiv tilskyndelse mot at man er villig til å drive aktiviteter for organisasjonen. Strl. §136a sitt formål er nettopp å motarbeide terrorhandlinger gjennom å kriminalisere terrororganisasjoner som utfører slike handlinger. En avtale med terrororganisasjonen om å gjennomføre slike handlinger bør kunne være et moment i vurderingen om man har bidratt til terrororganisasjonen opprettholdelse. Her må det nok avgrenses mot hvem som det faktisk inngås forbund med. I den grad man kan slå fast at det faktisk er terrororganisasjonen og eller andre deltakere for organisasjonen bør det inngå som et moment. Dersom det er mer perifere personer i terrororganisasjonen beror det på en konkret vurdering om disse også kan omfattes. Det viktigste å se hen til er om det kan slås fast en tilknytning mellom terrororganisasjonen og personen som har inngått forbund om å begå en terrorhandling.

5.2.7 Kvinner som deltakere i terrororganisasjoner

Det er først verdt å nevne at det etter lovens ordlyd, forarbeidene eller rettsavgjørelsene ikke er noen grunn til å skille mellom menn og kvinner som deltakere i en terrororganisasjon. Begrunnelsen for å ta dette inn som et eget punkt er at kvinner i ekstreme islamistiske terrororganisasjoner i mange tilfeller har helt andre typer oppgaver enn menn, således vil eventuelle bidrag ha en annen karakter. Problemstillingen i det følgende er om oppgaver som typisk bli tillaget kvinner i ekstreme islamistiske terrororganisasjoner er å anse som bidrag som opprettholder terrororganisasjonen.

I Meld. St. 37 (2014–2015) ble det uttalt følgende om kvinner: ”[m]ange terrororganisasjoner har som del av sin ideologi å svekke kvinners rettigheter, samtidig som kvinner rekrutteres bevisst.”¹³¹ Ved PSTs siste trusselvurdering ble det uttalt at kvinnelige fremmedkrigere fra Norge er et lite antall ”som sannsynligvis ikke deltar i kamphandlinger, men som driver radikaliseringsvirksomhet rettet mot kvinner i Norge”.¹³² Journalisten og forfatteren Mah-Rukh Ali har gjennom en studie av ISIL sett på kvinners rolle i terrororganisasjonen. Hun beskriver at kvinner er objekter for menn. Kvinnene blir rekruttert for å gifte seg med IS krigere (jihadibruder), få barn med disse, og blir brukt som slaver og sexslaver.¹³³ Det er også vanlig å bruke kvinner i propaganda spesielt for å rekruttere kvinner fra Vesten.¹³⁴ Foruten det å drive propaganda kan det med rimelig stor sannsynlighet slås fast at av de kvinner som slutter seg til ISIL ikke bidrar til terrororganisasjonen etter de eksemplene som gjennomgått ovenfor. Kan for eksempel det å reise til ned Syria og slutte seg til ISIL, gifte seg med en ISIL kriger og få barn være tilstrekkelig for at man anses som en deltaker?

I de tilfeller hvor kvinner slutter seg frivillig til terrororganisasjoner – gifter seg og får barn med deltakere i en terrororganisasjonen, men uten å drive andre typer aktiviteter for organisasjonen er det et spørsmål om dette er tilstrekkelig for å bli ansett som en deltaker. Etter en alminnelig betraktning vil ikke det å være kone og få barn være et bidrag som opprettholder terrororganisasjonen. På den annen side vil nok kvinnen etter terrororganisasjonens syn være et viktig element. Hvis organisasjonen anser kvinnens rolle og setter kvinnen inn i organisasjonen deretter, vil det ”fylle” opp organisasjonsstrukturen, og det vil nok bli sett på som et bidrag etter terrororganisasjonens syn. Kvinnens formål med å reise og slutte seg til en terrororganisasjon vil nok ikke skille seg vesentlig fra mannens, og tilknytningen vil bli etablert ved å slutte seg til organisasjonen. Forarbeidene nevner bare ”den som på ulikt vis bidrar til opprettholdelse av terrororganisasjonen”¹³⁵, og setter dermed i utgangspunktet ikke skranker for at også slik type aktivitet kan inngå. Uansett vil det, etter mitt syn, strekke ordlyden noe langt dersom man anser giftemål og det å få barn som deltakelse i terrororganisasjon. Hvis slik aktivitet skulle ligge til grunn for straffansvar bør dette forankres i selve den straffverdige tilknytningen til terrororganisasjon, og det er noe tvilsomt om dette alene kunne straffes. PST

¹³¹ Meld. St 37 (2014-2015) s. 13

¹³² PST ”Trusselvurderingen 2016”.

¹³³ Mah-Rukh Ali (2016) s. 115 – 153

¹³⁴ Mah-Rukh Ali (2016) s. 115 – 153

¹³⁵ Prop 131 L (2012-2013) s. 41

tar til ordre for at kvinner som slutter seg til terrororganisasjoner brukes systematisk i propaganda og rekruttering.¹³⁶ I slike tilfeller vil dette være mer anvendelig som momentet om bidraget er med på å opprettholde terrororganisasjonen. Rekruttering er som nevnt et særskilt alternativt vilkår i strl. §136a, som nevnt. Og både propaganda og rekruttering kan være relevante momenter i vurderingen om man er deltakere.

Dette punktet er, som nevnt, ikke ment å skille menn og kvinner fra hverandre. Det er helt klart at kvinner kan straffes på samme måte som menn for samme handlinger. Om kvinners mer passive aktiviteter som terrororganisasjonen gir kvinnen – som det etter terrororganisasjonens syn er hva kvinnen skal gjøre – kan straffes like strengt som menn sine passive aktiviteter bør etter min mening være likt. Dette munner ut i formålet til strl. §136a – det er like lite ønskelig at kvinner deltar i en terrororganisasjon som menn. Allikevel bør straffen stå i forhold til hva som er ytet til terrororganisasjonen. På grunn av fravær av relevante rettskildefaktorer når det gjelder kvinner er det vanskelig å gi et konkret svar på hvordan de mer passive bidragene som kvinner driver kan føre til straffansvar. Og det må sees hen til om de mer passive bidragene går over til å være en passiv deltakelse som ikke kan straffes etter bestemmelsen.

5.2.8 Grensen mot humanitært arbeid

Det er lagt til grunn i forarbeidene at rekkevidden av deltakelsesbegrepet må avgrenses mot: ”humanitær støtte til sivil i terrorkontrollerte områder, for eksempel leger som jobber på sykehus i slike områder. Dette er imidlertid ikke opplagt der slik virksomhet primært drives i rekrutteringsøyemed”.¹³⁷ Problemstillingen i det følgende vil bli å kartlegge hva forarbeidene mener med humanitær støtte som faller utenfor straffansvar og videre de tilfeller av humanitær støtte som har en slik tilknytning til terrororganisasjonen at det likevel kan straffes etter strl §136a.

¹³⁶Jfr, PST ”Trusselvurdering 2016”. Jfr. også Arntsen (2015)

¹³⁷ Prop. 131 L (2012-2013) s. 87

5.2.8.1 Kvalifiserte former for humanitær støtte

Humanitær støtte / arbeid og nødhjelp er beskrevet av FN som en ”kortsiktig hjelp til mennesker i en akutt nødssituasjon. Den kan være forårsaket av for eksempel krig eller konflikt, naturkatastrofer eller epidemier. Eksempler på humanitær støtte er mat, rent vann, medisiner, helsehjelp, telt, tepper og toaletter”.¹³⁸ Som nevnt ovenfor skal altså humanitær støtte til sivilbefolkningen i terrorkontrollerte områder ikke å anse som deltakelse i bestemmelsens forstand, dog gjelder ikke dette alle former for humanitær støtte. I LB-2015-108037 tolker retten forarbeidene dit hen at det kun er ”kvalifiserte former for humanitært arbeid det skal avgrenses mot”.¹³⁹ Lagmannsretten har altså trukket opp et skille mellom kvalifisert humanitær støtte – som faller utenfor bestemmelsen, og ikke-kvalifisert humanitær støtte som er straffbart. I de tilfellene hvor aktiviteten er å anse som ikke-kvalifisert humanitær støtte, vil dette kunne være tilstrekkelig kvalifisert deltakelse. Hensynet bak strl §136a taler for at det bør stilles et slikt krav til formen av arbeidet – det ville ha svekket bestemmelsens formål dersom man kunne bli fritatt for straff dersom man har ytet en eller annen form for medisinsk hjelp til sivile, og dette utelukkende er gjort for å gagne terrororganisasjonen. Det samme gjelder omgåelsesbetraktninger. Hvilke former for humanitær støtte dette er, beror på en konkret helhetlig vurdering.

Lagmannsretten uttaler at ”for eksempel det å redde mennesker ut av bombede hus og lignede hjelp til sårede og syke, ikke kan anses som straffbar deltakelse i terrororganisasjonen, selv om det er fordelaktig for terrororganisasjonen”.¹⁴⁰ Retten beskriver her akutte nødhjelpssituasjoner som er i kjernen av hva som regnes for å være ”kvalifisert humanitært arbeid”. Det virker som at lagmannsretten har lagt seg på en relativt streng linje. Det er en forskjell mellom humanitært arbeid og nødhjelp. Humanitært arbeid favner vesentlig bredere. Det kan settes spørsmålsteget ved om lagmannsretten har tolket uttrykket ”humanitært arbeid” etter forarbeidene for snevert.

Straffebud skal, som nevnt, tolkes med de begrensninger som følger av være folkerettslige forpliktelser, jfr. strl. §2.¹⁴¹ Avgrensningen mot humanitært arbeid som forarbeidene legger

¹³⁸ FN sambandet (2016)

¹³⁹ LB-2015-108037 s. 9.

¹⁴⁰ LB-2015-108037 s. 10

¹⁴¹ Se avhandlingens pkt. 2.3

til grunn har en side til humanitærretten. nærmere bestemt Genevekonvensjonen (tilleggsprotokoll II) art. 10 nr 1. som lyder:

”Under no circumstances shall any person be punished for having carried out medical activities compatible with medical ethics, regardless of the person benefiting therefrom”.¹⁴²

Genevekonvensjon er en av de viktigste konvensjonene innenfor den internasjonale humanitærretten – det overordnede formål og hensyn er å beskytte sivilbefolkningen.¹⁴³ Tilleggsprotokollen får anvendelse på internasjonale og internt væpnede konflikter og den gjelder både for helsepersonell og sivile.¹⁴⁴ Artikkelen er blant annet utformet med hensyn til å beskytte sivilbefolkningen i områder hvor det er uroligheter, art 10 er således viktig at personen kan hjelpe uten frykt for å bli straffeforfulgt. Artikkelen fastsetter at ingen kan straffes ”for å ha utført medisinske oppgaver som er i samsvar med medisinsk – etiske normer”.¹⁴⁵ Forbudet mot straff som faller innenfor artikkelen gjelder absolutt, og det skal avgrenses mot dette i vurderingen om det humanitære arbeidet er kvalifisert selv om aktiviteten har bidratt til organisasjonen.¹⁴⁶ Dette absolutte forbudet fører til en begrensning av rekkevidden av strl. §136a.¹⁴⁷

Lagmannsretten uttaler at det i vurderingen om det humanitære arbeidet er kvalifisert, skal sees hen til ”formålet med det humanitære arbeidet (...) [d]ersom det humanitære arbeid fører til økt legitimitet og oppslutning om terrororganisasjonen, er det ikke gitt at det faller utenfor deltakerbegrepet”.¹⁴⁸ Det bør etter dette - for det første - vurderes om det arbeidet som drives på noen måte er med på å opprettholde eller beriker terrororganisasjonen. Dersom man finner at det er en slik aktiv støtte som ordlyden krever, skal det vurderes hva formålet med det humanitære arbeidet er – om det er en tilsiktet eller utilsiktet virkning. Forarbeidene gir eksempel på at ”leger som jobber på sykehus” ikke skal omfattes av deltakerbegrepet. Deres arbeid

¹⁴² Tilleggsprotokoll II (1977)

¹⁴³ Duffy (2005) s. 240

¹⁴⁴ LB-2015-108037 s.10

¹⁴⁵ Norges Røde Kors (2010) s. 296

¹⁴⁶ LB-2015-108037 s. 10

¹⁴⁷ Eskeland (2015) s. 175

¹⁴⁸ LB-2015-108037 s. 9

vil kunne være et bidrag til terrororganisasjonen, men dette vil være en ”utilsiktet bivirkning” som ikke skal straffes.¹⁴⁹ Leger som jobber på sykehus i terrorkontrollerte områder er det klareste eksempel på arbeid som vil falle utenfor deltakerbegrepet, uansett om dette vil bidra til terrororganisasjonens opprettholdelse. Dette samsvarer også godt med Genevekonvensjon. Når det gjelder andre veldedige organisasjoner uttaler lagmannsretten at det er en ”klar forskjell mellom humanitært arbeid i regi av Røde Kors og lignende organisasjoner og humanitært arbeid i regi av en terrororganisasjon”.¹⁵⁰ I forhold til disse forskjellige gruppene som lagmannsretten trekker opp vil følgelig også det grunnleggende formålet ved nødhjelpshandlingen være forskjellig, og slike organisasjoner vil også klart falle utenfor deltakelsesbegrepet.

Vurderingen av formålet med det humanitære arbeidet vil nok i mange tilfeller være vanskelig å bevise, men selve aktiviteten som er ytet kan gi en veiledning. Desto mer akutt / påtrengende hjelpen kan sies å være, desto mindre straffverdig er det, og således at handlingene ikke bør falle innenfor deltakelsesbegrepet. Formålet med det humanitære arbeidet vil nok også endre seg etter hvor akutt situasjonen er. En deltaker i en terrororganisasjon som driver med humanitært arbeid enten det er akutt nødhjelp eller utdeling av mat, og der dette utelukkende er for å ”øke legitimitet og oppslutning” – uttaler lagmannsretten at ”formålet med straffebestemmelsen taler for at det humanitære arbeid under slike forutsetninger anses som deltakelse”.¹⁵¹ Det er mest nærliggende å tro at personer som støtter terrororganisasjonen som har kompetanse innenfor helse får oppgaver av humanitær art. Dette er en form for bidrag som kanskje er i grenseland av hva bestemmelsen er ment å dekke, men uansett et bidrag som er med på å opprettholde terrororganisasjonen.

I forhold til personer som har deltatt i en terrororganisasjon og utelukkende har drevet humanitært arbeid som faller utenfor bestemmelsen, kan dette føre med seg vanskelige problemstillinger. En slik situasjon har vi til nå ikke eksempler på i rettspraksis. På den ene siden er det sterk interesse for å motarbeide terrororganisasjoner og straffe de som driver slikt arbeid. På den annen side tilsier hensynet til sivilbefolkningen i terrorkontrollerte områder at personer må kunne hjelpe uten frykt for straffefølgelse. Begge er tungtveiende hensyn med gode intensjoner på begge sider. Det absolutte forbudet i Genevekonvensjonen gjelder uansett, og

¹⁴⁹ LB-2015-108037 s. 9

¹⁵⁰ LB-2015-108037 s. 9

¹⁵¹ LB-2015-108037 s. 9

dette tilsier at man ikke kan straffe personer som utelukkende har drevet humanitært arbeid. Retten uttaler at ”den som fyller vilkårene for å være deltaker i en terrororganisasjon, vil kunne straffes (...) selv om bidragene til organisasjonen også har bestått i humanitært arbeid som faller utenfor det straffbare”.¹⁵² Uttalelsen kan lede mot at humanitært arbeid som faller utenfor bestemmelsen ikke kan bli straffet, med mindre personen har bidratt på andre måter, jfr ordet ”også”.

Røde kors ved Mads Harlem tar til orde for at det å skille mellom humanitært arbeid og deltakelse i en terrororganisasjon slik lagmannsretten gjør, ikke er forenlig med art. 10¹⁵³.¹⁵⁴ Dette begrunnes for det første med at ordlyden i art 10 sier at ingen under noen omstendigheter (jfr. art. 10 ”under no circumstances”) skal straffes for å yte helsehjelp.¹⁵⁵ En slik kriminalisering vil stride mot selve formålet med art. 10 som er å sikre sivilbefolkningen i krigsområder nødvendig helsehjelp. Å straffe en person som er deltaker i en terrororganisasjon som driver slik humanitær støtte vil undergrave dette formålet.¹⁵⁶ Etter mitt syn er det uten betydning for art. 10 hvor den humanitære støtten kommer fra, og således kan jeg delvis slutte meg til Røde Kors sitt standpunkt. På en annen side er jeg enig i lagmannsrettens vurdering – formålet med det humanitære arbeidet bør spille en rolle i vurderingen om man kan straffes. Straffverdigheiten i forhold til handlinger som kan bidra til terrororganisasjonen vil absolutt være til stede i slike tilfeller, og bør kunne føre med seg straffansvar. Dette er en vanskelig avveining – våre folkerettslige forpliktelser tilsier at lagmannsrettens vurdering er noe snever hvis man ser sikring av humanitær støtte til sivilbefolkningen isolert sett.

5.3 Passiv deltakelse

Som redegjort for ovenfor er kvalifisert deltakelse i terrororganisasjon ment å ramme ”ulike former for aktiv støtte”. Dette kan skje gjennom forskjellige former for bidrag og kan etter omstendighetene også ramme den som arbeider med humanitært arbeid for terrororganisasjonen. Motsetningsvis vil dermed passivitet eller passiv tilstedeværelse falle utenfor ordlyden

¹⁵² LB–2015–108037 s. 10

¹⁵³ Tilleggsprotoll II (1997)

¹⁵⁴ Harlem (2016)

¹⁵⁵ Harlem (2016)

¹⁵⁶ Harlem (2016)

og således bestemmelsen.¹⁵⁷ Under departementets generell vurdering uttales det at man har valgt å ikke gå videre med forslaget om å ”kriminalisere tilstedeværelse hvor det bedrives terrortrening. Det samme gjelder for mer passiv deltakelse i terrororganisasjoner”.¹⁵⁸ Man har ikke ønsket å kriminalisere rent unnskyldelige handlinger som ikke bør medføre straff. Den passive deltakelsen vil altså være helt i ytterkanten av hva bestemmelsen er ment å ramme.

Ren passiv deltakelse skal etter dette falle utenfor ordlyden ”deltar i” etter strl. §136a. Hvilke former for passiv deltakelse som ikke rammes av bestemmelsen gir ikke forarbeidene noe mer veiledning på. Det mest nærliggende er at deltakelsen sin passivitet ikke på noen måte beriker, hjelper eller opprettholder terrororganisasjonen. En enkelt isolert handling av mer unnskyldelig art kan da etter forholdene falle utenfor, mens gjentatte handlinger peker i retning av mer aktiv støtte og således tale for kvalifisert deltakelse.

Passiv deltakelse har definitivt en side til medlemskap. Man kan anta at det finnes flere ”sovende” medlemmer av terrororganisasjoner som på ingen måte gir aktiv støtte til organisasjonen. Medlemskap er, som nevnt, kun et moment i vurderingen om man er deltaker. Dersom man er medlem, men en passiv deltaker uten noen andre former for bidrag enn medlemskapet i seg selv bør det sees hen til andre mulige tilknytninger til organisasjonen før det foreligger deltakelse. Dersom det også foreligger andre handlinger, beror det på en konkret vurdering om man har trådt over grensen til kvalifisert deltakelse og således straffansvar. Rent passivt medlemskap kan være unnskyldelig og det vil gått utenfor rettighetsføle og er mindre straffverdig dersom dette var straffbart.

Når det kommer til ren tilstedeværelse på områder hvor det drives terrortrening / hvor terrororganisasjoner har sin base skal dette også falle utenfor bestemmelsen, jfr. forarbeidene.¹⁵⁹ Det uttales ikke nærmere hvordan denne vurderingen skal gjøres. Men det er nærliggende at avgrensningen gjelder de tilfellene hvor man enkelt forklart er på feil sted til feil tid. Et eksempel som kan illustrere dette er departementets vurdering under arbeidet mot å kriminalisere ”mottakelse av terrortrening”, jfr. strl. §136 litra c. Forarbeidene legger til grunn at “[e]tter omstendighetene kan passiv tilstedeværelse rammes som medvirkning til å motta terrortre-

¹⁵⁷ LB-2015-108037 s. 9

¹⁵⁸ Pprop. 131 L (2012-2013) s. 10

¹⁵⁹ Prop. 131 L (2012-2013) s. 10

ning. Samtidig vil personer med et legitimt formål med tilstedeværelsen gå klar”.¹⁶⁰ Denne forståelsen bør også legges til grunn i vurderingen etter §136a. Ved bedømmelsen om tilstedeværelsen er unnskyldelig kan man se hen til om tilknytningen er til området man befinner seg i – for eksempel til familie, hjem eller lignende. Om denne tilknytningen er sterk vil dette peke i retning av tilstedeværelsen er unnskyldelig og således ikke straffbart. Dersom årsaken til at en person befinner seg i området i det vesentlige knytter seg til terrororganisasjonen peker dette i retning mot deltakelse.

5.4 Stilles det noe krav til intensitet eller varighet?

Et særskilt spørsmål er om det stilles noe krav til intensiteten av deltakelsen i terrororganisasjonen for at det skal anses som kvalifisert deltakelse. Ordlyden ”deltar i” legger opp til at det stilles et visst krav. Forarbeidene taler også for en slik løsning, jfr. at ”ulike former for aktiv støtte” kan rammes av bestemmelsen. Dette tilsier at en viss varighet og / eller intensitet kreves. Hva som menes med aktiv støtte er ikke forklart i forarbeidene. Men det skal, som nevnte ovenfor, avgrenses mot passiv deltakelse. I forlengelsen av dette vil det også tilsi et krav til en viss form av intensitet. Nærmere hvor denne grensen skal trekkes beror på en konkret skjønnsmessig vurdering i hvert enkelt tilfelle.

I TOSLO – 2015 – 477166 uttales det at ”kravet til fortsatt deltakelse vil kunne være oppfylt, selv om deltakelsens karakter og intensitet kan variere over tid”.¹⁶¹ Dette viser at ulik intensitet i aktivitetene vil kunne fylle gjerningsbeskrivelsen. For fremmedkrigenes del vil det være aktuelt at personen reiser til hjemlandet, da vil følgelig den straffbare adferden sin intensitet og karakter opphøre / forandre seg over en tid.

Desto mer bidrag eller større aktivitet som er drevet, desto mer taler det i retning av at man er en deltaker. En person kan nok ikke anses som en deltaker basert kun på et enkeltstående bidrag. Vilåret ”delta i” legger opp til noe mer aktivitet, det samme gjøre også ordlyden i forarbeidene ”aktiv støtte”. En enkeltstående handling vil nok ikke være aktiv nok. I denne vurderingen bør det spesielt sees hen til bidragets art og omfang. For eksempel hvis man har del-

¹⁶⁰ Prop. 131 L (2012-2013) s. 27-28

¹⁶¹ TOSLO-2015-477166 s. 19

tatt aktivt i kamphandlinger, vil dette gi en klar indikator på at man har underlagt seg terrororganisasjonen sin kommando som deltaker. Dersom det er mindre bidrag av mer unnskyldelig art med vagere tilknytning til organisasjonens kjernevirksomhet, kan det nok settes et visst krav til at det skal noe mer til etter bestemmelsens forstand. Dette henger også sammen med det overordnede vilkåret om at bidraget må opprettholde terrororganisasjonen. Bidrag som er mer egnet til å opprettholde terrororganisasjonen, vil være mer egent til å anse som deltakelse. Men det kan også tenkes at en isolert handling kan falle innenfor – dette beror i så fall på bidragets karakter og art.

Når det gjelder varigheten vil det nok etter ordlyden ”deltar i” stilles et visst krav til at bidraget eller aktivitetene spenner over et visst tidsrom. Rettspraksis på området gir en viss veiledning på hvor lang varighet av deltakelsen som kreves. Den lengste deltakelsen det er eksempel på er TOSLO – 2015 – 47166 hvor tiltale ble funnet skyldig i deltakelse over et tidsrom på rundt 13 måneder.¹⁶² I LB – 2015 – 108037 ble begge tiltale ansett for å ha deltatt i ISIL i elleve måneder.¹⁶³ I den siste avgjørelsen fra tingretten i 2016 ble tiltale I ansett for å ha deltatt i rundt 10 måneder, mens tiltale II hadde deltatt i drøye halvannen måned.¹⁶⁴ I det siste tilfellet er deltakelsen betydeligere kortere enn i de øvrige tilfellene. Dette viser at halvannen måned med deltakelse vil kunne fylle gjerningsbeskrivelsen ”deltar i”. Kortere deltakelse enn dette vil nok også kunne utgjøre deltakelse, men det essensielle da er om de bidrag som er utført under den korte deltakelsen har vært egnet til å opprettholde terrororganisasjonen på noen måte. Det kan nok uansett slås fast at deltakelse som er foregått over et lengre tidsrom vil tilsi deltakelse etter bestemmelsens forstand.

Hvor mye aktivitet eller bidrag det må være ytet før det er kvalifisert deltakelse etter bestemmelsen beror på en konkret skjønnsmessig helhetsvurdering av den handling eller handlingene som er utført. Det viktige er at man tar i betraktning om bidraget eller bidragene som er ytet er med på å opprettholde terrororganisasjonen. Desto mer aktivt som er drevet, desto mindre skal det til for å anses som deltaker – og i forlengelsen av dette – desto mer egnet arten av bidraget kan sies å ha opprettholdt terrororganisasjonen, desto mindre skal det til for å anses som del-

¹⁶² TOSLO–2015–47166 s. 9 – 15.

¹⁶³ LB–2015–108037 s. 30

¹⁶⁴ Oslo tingrett dom av 02. august 2016 s. 49

taker. I de tilfeller hvor intensiteten går ned mot et minimum vil det oppstå spørsmål om deltakelsen i bestemmelsens forstand opphører. I det neste punktet vil dette behandles.

5.5 Brudd med terrororganisasjonen

Det er det ”å delta i” en terrororganisasjon som er den straffbare handlingen. Dette er, som nevnt, en type kriminalisering som ikke knytter seg til en handling, men deltakelsen og aktiviteter i forhold til dette som en helhet. I tilfeller hvor deltakelsen er tilstrekkelig kvalifisert vil dette ofte være handlinger som har pågått over lengre tid, og ikke knyttet til en enkeltstående hendelse. Selv om deltakelsen er basert på aktivitet der organisasjonen opererer og personen vender hjem, kan deltakelsen i terrororganisasjonen fremdeles bestå, men i noen tilfeller kan aktiviteten gli over til å være passiv slik at man ikke lenger kan sies å være en deltaker i lovens forstand. Ovenfor er det slått fast at forskjellig grad av intensitet i deltakelsen aksepteres, dermed trenger ikke intensiteten være lik for at vilkåret i strl. §136a er oppfylt. Det er når intensiteten går ned mot et minimum at det oppstår spørsmål om det kan sies å være et brudd eller utmeldelse av terrororganisasjonen. Hvor denne terskelen ligger er verken presisert i ordlyden eller forarbeidene, men rettsavgjørelsene på området gir en viss veiledning. Problemstillingen i det følgende er hvor lite aktivitet som skal utvises for at en person kan sies å ha brutt med terrororganisasjonen når man først er etablert som deltaker etter strl. §136a.

I LB-2015-108037 ble tiltalte A ansett som deltaker i utgangspunktet på grunnlag av sin oppreden i Syria. Videre ble det vurdert hvor lenge tiltalte A hadde vært deltaker i ISIL, og om han fremdeles kunne anses som en deltaker etter han returnerte til Norge. Tiltalte anførte at han brøt med ISIL da han kom tilbake til Norge.¹⁶⁵ Ved vurderingen om han fremdeles var deltaker etter returen ser retten på hvordan tiltalte forholdt seg til ISIL. Gjennom vurderingen viser retten til at tiltalte hadde vist støtte til ISIL gjennom chattelogger, telefonsamtaler og romavlyttede samtaler. Gjennom samtaler med sin svoger hadde tiltalte omtalt ISIL som ”vår gruppe”. Han hadde også opprettet en facebook – profil, med ISIL flagget på forsiden og lik ISIL på facebook. Etter gjennomgangen av forskjellig bevismateriale kom retten fram til at

¹⁶⁵ Se LB–2015-108037 s. 16

støtten til terrororganisasjonen fremdeles bestod og at tiltalte A fremdeles var å betrakte som en deltaker. Retten uttaler følgende etter gjennomgangen:

”Lagmannsretten er etter en samlet vurdering overbevis om at A var deltaker helt til pågripelsen 27. Mai 2014. Ikke på noe tidspunkt kan deltakelsen anses for å ha vært passiv. Han hadde permisjon fra ISIL, og meningen var at han skulle tilbake. Under permisjonen forberedte han seg på returen ved blant annet å trene, kjøpe utstyr som for eksempel stidsvest, og ved planlegging av kurs. Han omtalte ISIL i positive vendinger og bisto sin svoger i økonomiske spørsmål mens denne var i Syria som ISIL – deltaker”.¹⁶⁶

Det er nok rimelig klart at man fremdeles kan anses som en deltaker når man går til skritt å skaffe forskjellig materiale som utelukkende skal brukes ved en eventuell retur. Det samme gjelder hvis man opprettholder kontakt med andre deltakere i terrororganisasjonen. Det viser en vilje til å være aktiv, og det vil nok ikke være aktuelt å ha kontakt med andre deltakere dersom man ikke lenger selv anser seg som deltaker. Men her bør det trekkes opp en viss grense, og det bør stilles krav om at man har gått til faktiske skritt mot å aktivt støtte terrororganisasjonen. Retten nevner også at tiltalte var ”bundet av sin troskapsed til organisasjonen”. Når det skal vurderes om man fortsatt er deltaker viker det noe rart å legge vekt på om det er avlagt ed. Dette er, som nevnt, et moment som kan brukes i vurderingen om en person er deltaker. Når dette først er slått fast vil tilknytningen være etablert, og således vil det være irrelevant i vurderingen om man fortsatt er deltaker. Dette vil ikke gi noen føringer på om man har utvist aktivitet som kan tyde på fortsatt deltakelse. Et tilfelle, slik jeg ser det, der et eventuelt medlemskap skal kunne få noe vekt i vurderingen om det foreligger fortsatt deltakelse – er hvis det med medlemskapet følger noen betingelser om å gjøre noe og dette enda ikke er gjort.

Hvordan tiltalte har forholdt seg til ISIL etter returen, trekkes frem som et vesentlig moment. Gjennom den positive støtten han viste på sosiale medier, hvordan han omtalte ISIL i samtaler med svogeren og at han fremdeles hadde kontakt med andre deltakere i organisasjonen er spesielt trukket frem, og delvis begrunner retten sitt standpunkt om at han fremdeles er å anse som deltaker. Det nok rimelig at slike aktiviteter kan inngå i vurderingen om man fremdeles

¹⁶⁶ LB–2015–108037 s. 17.

er deltaker, men her bør det også trekkes visse grenser. Det skal – som vist til ovenfor – mye til før en person kan anses som deltaker i en terrororganisasjon kun basert på støtteerklæringer gjennom sosiale medier. Dermed bør det også utvises en viss forsiktighet når støtteerklæringer skal vektlegges i vurderingen om man fremdeles er deltaker. Straffebudet har en relativt streng strafferamme¹⁶⁷, og den kriminelle handlingen sin straffverdighet bør stå i forhold til dette – støtteerklæring vil nok ligge helt i grensen av hva det kan legges vekt på.

Lagmannsretten viser til at tiltalte ikke har forholdt seg passiv etter han kom tilbake til Norge, men presiserer ikke nærmere hva de mener med dette. Det er nærliggende å tro at aktiviteten må være av den passive arten for at det skal anses som et brudd med terrororganisasjonen. Dette er også tatt frem TOSLO-2015-47166. Retten vurderer hvordan tiltalte opptrådte etter retur til Norge og om han fremdeles var å anse som en deltaker i terrororganisasjonen. Om passivitet uttales det at det antas ”at en klar utmeldelse eller total passivitet og unnlattelse av å ha kontakt med organisasjonen over tid, kan føre til at det ikke lenger foreligger deltakelse”.¹⁶⁸ Hva som ligger i å være passiv er noe usikkert, men det må hvert fall stilles krav om at i den perioden man har forholdt seg passivt, skal det ikke har vært noen former for bidrag som opprettholder terrororganisasjonen. En klar utmeldelse vil være det klareste eksemplet på at man har brutt med terrororganisasjonen, men det er vanskelig å tenke hvordan dette kan foregå i praksis.

De momentene lagmannsretten, som nevnt ovenfor, trekker opp er relevante i en helhetsvurdering om man fremdeles er deltaker. Uansett bør det også sees hen til om aktiviteten som drives i noen grad er i stand til å bidra til opprettholdelsen, dette vil tale sterkt i retning av fortsatt deltakelse. Et eksempel er det å drive rekrutteringsvirksomhet eller yte hjelp til andre som ønsker å støtte terrororganisasjonen. Det kan også være relevant å se hen til årsaken for returen. Hvis dette skyldes et reelt ønske om å dra fra terrororganisasjonen kan dette tale i retning av at man ønsker å bryte med terrororganisasjonen. Skyldes returen skade eller lignende, vil nok dette tale i retning av at returen er tvunget og at viljen til å bryte med terrororganisasjonen ikke er til stede.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Strafferammen er på 6 år

¹⁶⁸ TOSLO-2015-47166 s. 19.

¹⁶⁹ TOSLO-2015-47166 s. 19.

En annen problemstilling knyttet til brudd, er om det ikke er mulig å bryte med terrororganisasjonen på grunn av frykt for represalier. I LB – 2015 – 108037 påberopte tiltalt A at han befant seg i en nødrettssituasjon. Han begrunnet dette med at han ikke kunne bryte med terrororganisasjonen på grunn av frykt for represalier dersom han trådte ut av terrororganisasjonen. Han ble ikke hørt med denne anførselen, og det uttales at ”[s]kulle lagmannsretten komme til at det var berettiget å fortsette deltakelsen fordi det var risiko for represalier ved å bryte med organisasjonen, ville dette undergrave hele straffebestemmelsen”.¹⁷⁰ Uttalelsen leder mot at slike nødrettsbetraktninger ikke kan tas med i vurderingen.

Avgjørelsen viser at listen for hva som anses som deltakelse til en viss grad senkes noe, dersom man først er slått fast som deltaker. Det er tvilsomt om momentene som lagmannsretten trekker frem alene vil kunne etablert straffansvar hvis ikke den tiltalte hadde sluttet seg til ISIL først. Dette viser at etter den straffbare adferden og således straffansvar har inntrådt, skal det ikke mye aktivitet til for at man fremdeles er å anse som deltaker. Hvor listen skal ligge før man ikke lenger anses som deltaker er vanskelig å gi et eksplisitt svar på ut fra avgjørelsene. Men ren passivitet over tid vil imidlertid kunne tale i retning av det etter hvert er et brudd med terrororganisasjonen, og det skal uansett ikke mye aktivitet til for fremdeles å bli betraktet som en deltaker. Ut ifra avgjørelsene virker det som at selve tilknytning som helhet – uansett straffverdigheten av aktivitetene – må være brutt. Det skal med andre ord være få aktiviteter som kan knytte vedkommende til terrororganisasjonen når det deltakelse først er slått fast.

5.6 Sammendrag

I avhandlingens kap. 5 har deltakelsesalternativt i strl. §136a vært gjennomgått. Relevante momenter og mulige problemstillinger i forhold til de tilgjengelige rettskilder har vært behandlet. Det som er presentert er på ingen måte ment å være uttømmende, og andre relevante momenter kan selvfølgelig tenkes. Vurderingen av hvordan den som ”deltar i” en terrororganisasjon skal forstås og rekkevidden av straffebudet skal i det følgende gjennomgå i grove trekk.

¹⁷⁰ LB–2015–108037 s. 20

Formålet bak straffebudet er å motvirke terrororganisasjoner gjennom å kriminalisere den straffverdige tilknytningen til organisasjonen. Det er kun kvalifiserte former for deltakelse som faller innenfor bestemmelsen. Denne er ment å ramme de som på ulikt vis bidrar gjennom forskjellige former for aktiv støtte. Det overordnede momentet i vurderingen er om gjerningspersonen kan sies å ha *bidratt til terrororganisasjonens opprettholdelse* til disse. Hva som anses som tilskrekkelig bidrag beror på en konkret helhetlig vurdering. I forhold til dette er det blitt trukket opp følgende momenter som kan være av interesse:

- Om det er ytet materiell støtte
- Om man er medlem eller av avgitt troskasløfte til terrororganisasjonen
- Om det er oppfordret til å begå terrorhandlinger eller om det er inspirert til lignende aksjoner
- Om man har medvirket til terrorhandlinger, eller om det er inngått forbund om slik handling med en terrororganisasjon

Vekten av disse forskjellige momentene beror på en konkret skjønnsmessig helhetsvurdering. Overordnede relevante faktorer i denne sammenheng er i hvilket omfang bidraget er ytet, om bidragene strekker seg over et langt tidsrom, om bidragene er nært knyttet til kjernevirksomheten eller har lettet arbeidet og om bidragene faktisk er egnet til å opprettholde terrororganisasjonen.

Kvinner som deltakere i en terrororganisasjon har vært behandlet. Og om de oppgaver som typisk blir gitt kvinner i islamistiske terrororganisasjoner er å anse som bidrag til terrororganisasjoner. Vi har enda ikke hatt noen saker som omhandler kvinner og heller ingen andre rettskilder som tar dette opp. Om bidrag fra kvinner, slik jeg har presentert det, faller innenfor deltakelsesbegrepet er således usikkert, og om det virkelig blir noen reell rettslig forskjell.

Bestemmelsen skal avgrenses mot visse former for kvalifisert humanitær støtte. Dette vil si at noen former for humanitært arbeid kan straffes. Hva som ligger i kvalifisert humanitær støtte som lagmannsretten legger opp til er noe usikkert, men gjennom avgjørelsen faller i det minste rene nødhjelpshandlinger innenfor. I vurderingen om den humanitære støtten kan straffes, skal det – slik lagmannsretten legger til grunn – sees hen til formålet med handlingen. Dette skal avgrenses mot Genevekonvensjonen art 10, dersom tilfellet faller innefor artikkelen kan ikke deltakeren straffes på tross av om handlingen har vært til fordel for eller opprettholdt terrororganisasjonen.

I tillegg til visse former for humanitær støtte skal bestemmelsen avgrenses mot passiv deltakelse og ren unnskyldelig tilstedeværelse. Grensen mellom kvalifisert og passiv deltakelse kan være vanskelig å trekke, og alle ikke alle tilfeller kan tenkes å være klare. Uansett skal det sees hen til om den aktiviteten har bidratt til terrororganisasjons opprettholdelse. I forlengelsen av passiv deltakelse har hvordan mulig brudd mellom deltakeren og terrororganisasjonen vært belyst. Noen relevante momenter har blitt trukket frem. Dersom det først er slått fast at en person er deltaker skal det ikke mye aktivitet til for at man fremdeles anses som en deltaker. Aktiviteten må ned mot ren passivitet for at det skal anses som et brudd. Det mest essensielle er om deltakeren kan sies å ha brutt tilknytningen både fysisk og psykisk med terrororganisasjonen.

6 Avsluttende bemerkninger

Det objektive vilkåret ”deltar i” i strl. §136a har vært gjennomgått, med hovedvekt på hva som ligger i begrepet og hvordan grensene kan trekkes opp. I dette siste punktet vil jeg i grove trekk presentere noen betenkeligheter – først knyttet til bestemmelsen og avslutningsvis terrorlovgivningen generelt.

Av departementet er terrororganisasjoner omtalt ”som en stor trussel mot samfunnssikkerheten og demokratiske verdier.”¹⁷¹ Motarbeidelsen av terrorhandlinger gjennom kriminalisering av deltakelse i terrororganisasjoner anses som et nødvendig virkemiddel i kampen mot terror. Deltakelsesalternativet i strl. §136a rammer vidt og tilsynelatende rammer mange forskjellige handlinger som ikke alltid har en kriminell karakter i seg selv. Hva som faktisk ligger i ordlyden og hvordan deltakelse skal forstås er en vanskelig avveining. Forarbeidene er rimelig sparsommelig med å fastslå det nærmere innholdet. Dette legger et ekstra press på både rettsikkerheten til borgerne, forutberegneligheten og legalitetsprinsippet. I tillegg til et noe upresist straffebed, har man den pre-aktive straffeprosessen anvendt på et pre-aktivt straffebed, som gjør at staten kan tre stadig lenger inn i den private rettsfæren. Gjennom lovforberedelsen til terrorpakke III¹⁷² ble en kriminalisering av deltakelse sterkt kritisert, og mange av de samme bekymringene ble gjentatt før vedtakelsen av bestemmelsen. Det er her påfallende at bestemmelsen forble noenlunde lik. Under lovforberedelsen til straffeloven av 2005 uttalte Jus-tisdepartementet følgende:

”Norsk strafferett bygger på en tradisjon der straffansvar knytter seg til konkrete handlinger, og ikke til deltakelse i en organisasjon. Skal det gjøres unntak fra dette, med de rettssikkerhetsmessige ulempene det medfører, krever det en god begrunnelse.”¹⁷³

Om denne ”gode begrunnelsen” forelå ved vedtakelsen av strl §136a kan det settes spørsmålstegn ved. I 2013 fikk man et mer nyansert trusselbilde og terrortrusselen mot Norge ble ansett som forhøyet. I forhold til fremmedkrigere, så man at konflikten i Syria tiltrakk seg mange muslimer fra resten av Europa. Man fryktet den samme tendensen i Norge. Innføringen av

¹⁷¹ Prop. 131 L (2012-2013) s. 41

¹⁷² Se avhandlingens pkt. 3.3.3

¹⁷³ Ot. Prp. Nr. 8 (2007-2008) s. 198

§136a var i den forstand et viktig signal. Og det er viktig at norske borgere ikke deltar i krigføring, eller støtter oppom dette i andre land. Etter min mening er det viktig for Norge å legge seg på en like streng linje som resten av Europa for ikke å være en ”frihavn” for terrorister. Men ordlyden i straffebudet og for så vidt også forarbeidene kunne vært mer presiserende.

Det virker som at domstolene er noe usikre på hvor den nærmere grensen etter strl. §136a skal trekkes. Dette ser man for eksempel i LB – 2015 – 108037 – ”[d]et er ikke sagt noe i forarbeidene om at det er en nedre grense for hva som rammes. Kravet om *kvalifisert* deltakelse kan tale for at det er en slik grense. Lagmannsretten er enig med tingretten i det ikke kan ses bort fra at det er en nedre grense(...)”.¹⁷⁴ Anvendelsen av bestemmelsen er også utfordrende i forhold til hvordan bevisbildet i slike saker er. Faktum i alle avgjørelsene omhandler aktiviteter / handlinger som er foretatt i Syria, følgelig vil det rent bevismessig være vanskelig å slå fast nøyaktig hva de kriminelle handlingene har bestått i. Når lagmannsretten legger til grunn at dette uansett ikke kan kreves, kan dette rokke både ved det strenge beviskravet på strafferettens område og til kravet om at handlingene må fylle gjerningsbeskrivelsen i straffebudet.¹⁷⁵ I ytterste konsekvens kan dette føre til at flere unnskyldelige handlinger faller innenfor deltakelsesbegrepet kun på bakgrunn av en tilknytning eller støtteerklæring til terrororganisasjonen. Straffebudet vil også kunne ramme en deltakers gode intensjoner med en deltakelse – på grunn av at organisasjonen er å betrakte som en terrororganisasjon.

Om strl. §136a er et nødvendig straffebud er en annen problemstilling. Selve formålet med bestemmelsen er å ”forebygge deltakelse og annen støtte til terrororganisasjoner i utlandet, men også hindre ekstremistisk vold ved retur til Norge”.¹⁷⁶ I forarbeidene nevnes det at bestemmelsen er et supplement til øvrig terrorlovgivning. Erling Husabø tar til orde for at innføringen av deltakelsesbestemmelsen har gjort terrorlovgivningen mer uoversiktlig – og at bestemmelsen ”i stor grad vil dreia seg om overlappende straffebud med både om regelen om ”forbund” og medverkningsansvaret”.¹⁷⁷ Jeg er enig i Husabø sitt standpunkt. Flere eksisterende straffebud vil nok i de fleste tilfeller oppfylt formålet til strl §136a. Dette ser man blant annet i TOSLO – 2015 – 47166 hvor store deler av de samme bevisene ligger til grunn for

¹⁷⁴ LB–2015–108037 s. 10

¹⁷⁵ LB–2015–108037 s. 16

¹⁷⁶ HR–2016–1422 – A avsnitt. 16.

¹⁷⁷ Husabø (2012) s. 16

straffansvar både for inngåelse av forbund og for deltakelse i ISIL. Om ”deltar i” er en riktig / egnet formulering å bruke i en gjerningsbeskrivelse kan det også settes spørsmålstegn ved. Etter strl §136a knytter ikke vilkåret seg til en eller flere konkrete straffbare handlinger. Dette bryter forøvrig med den norske straffrettstradisjon. Slik Finland har valgt å kriminalisere deltakelse – gjennom en uttømmende liste av hva kvalifisert deltakelse er – kunne kanskje vært en bedre løsning.

Den politiske viljen har spilt en stor rolle ved utformingen av terrorlovgivningen. Alle er enige om at terrororganisasjoner må bekjempes, men middelet man har valgt å bruke kan være utfordrende – sett fra et rettslig ståsted. Politikken er helt avgjørende i forhold til hvem man kan straffe, og på hvilket stadium dette kan skje. Kriminalisering av rene forberedelseshandlinger viser handlekraft fra politikerne, og det virker som at så lenge man er på terrorsimens område senkes graden av hva man regner som straffverdig. Et annet spørsmål er hvis ikke terrorlovgivningen hadde vært til, hvordan kan man da straffeforfølge personen? Svaret på dette kan nok i de fleste tilfeller svares med at vi ikke har andre straffebud som rammer slike forberedelseshandlingene. Tilsynelatende har man brukt terror som et skalkeskjul for å vise politisk handlekraft på terrorrelaterte handlinger. Jon Wessel – Aas tar til orde for at en hovedfaktor mot mer pre – aktive straffebud er at ”kriksretorikken som benyttes i forbindelse med bekjempelse av terror og annen organisert kriminalitet («war on terror» mv.), som tilsynelatende skal forsvare innføring av lovgivning som man ellers forbinder med akutte unntakstilstander hvor nasjonens liv er truet”.¹⁷⁸ Om terrortrusselen mot Norge er å beskrive som en slik krigssituasjon er, etter min mening, meget usikkert.

¹⁷⁸ Wessel – Aas (2010) s. 396 – 408

Kildehenvisninger

Lovregister

1814	Grunnloven (lov 17 mai 1814)
1902	Lov 22 mai nr. 10 alminnelig Borgerlig Straffelov (straffeloven)
1981	Lov 22 mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)
1995	Lov 4 august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven)
2005	Lov 20 mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)
2015	Lov av 19 juni 2015 nr. 65 (straffelovens ikraftsettingslov)

Forarbeider

NOU 1993:3	Strafferettslige regler i terroristbekjempelse
NOU 1997:15	Etterforskningsmetoder i bekjempelse av kriminalitet
NOU 2003:18	Rikets sikkerhet
Ot. Prp nr. 61 (2001-2002)	Lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot terrorisme – gjennomføring av FN – konvensjonen 9 desember 1999 om bekjempelse av finansiering av terrorisme og FNs sikkerhetsråds resolusjon 1373 28. September 2001), 2003
Ot. Prp. nr. 60 (2004-2005)	Lov om endringer i straffeprosessloven og politiloven (romavlytting og bruk av tvangsmidler for å forhindre alvorlig kriminalitet)

Ot. Prp nr. 8 (2007-2008)	Lov om endringer i straffeloven 20. Mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpene og formidlende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)
Prp 131 L (2012-2013)	Endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 mv. (forberedelse av terror m.m.)
Meld. St. 27 (2014-2015)	Globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken – Terrorisme, organisert kriminalitet, piratvirksomhet og sikkerhetsutfordringer i det digitale rom
Prop 44 L (2015-2016)	Endringer i straffeloven mv. (militær virksomhet i væpnet konflikt)
Litteratur	
Eckhoff, Torstein	”Rettskildelære”, 5 utg. ved Jan Helgesen, 2001
Eskeland, Ståle	”Strafferett, basert på straffeloven 2005”, 4. Utg. 2015
Eskeland, Ståle	<i>De mest alvorlige forbrytelser</i> , 2011
Nordenhaug, Iselin	Jan Oskar Engene, ”Norge i kamp mot terrorisme”, 2008
Vestergaard, Jørn	”Forbrydelser og andre strafbare forhold”, 2. Udg, 2013
Ali, Mah – Rukh	”Trusselen fra IS – terror, propaganda og ideologi”, 2015
Norges Røde Kors (2010)	”Genevekonvensjonene av 1949 med tilleggsprotokoller : sentrale menneskerettighetskonvensjoner og De forente nasjoners pakt”, 2010

Duffy, Helen

The "war on terror" and the framework of international law, 2005

Utenlandske instrumenter

Lag 2003:148

Om straff för terroristbrott [Sverige]

Propotion 2002/03:38

Straffansvar för terroristbrott [Sverige]

Straffeloven

LBKG-2016-07-04 nr. 1052 Straffeloven [Danmark]

Betænkning nr. 1559

Straffelovrådets betænkning om væbnede konflikter i udlandet (2016) [Danmark]

Strafflag, 34 a kap

Strafflag, 34 a kap (24.1.2003/17) Om terroristbrott [Finland]

(2002/475/JHA)

Council Framework Decision 2002/475/JHA 13. juni 2002 on combating terrorism

FN-konvensjon 9. desember 1999 om bekjempelse av finansiering av terrorisme (terrorfinansieringskonvensjonen).

Resolution 1368 (2001)

United Nations Security Council Resolution, 12. september, 2001

Resolution 1373 (2001)

United Nations Security Council Resolution, 28. september, 2001

EMK

The European Convention on Human Rights, Roma 4 november, 1950

Tilleggsprotokoll II (1977)

Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 of august 1949, and relating to the Protection of Victims of

Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 8 june
1977

Rettspraksis

Høyesterett:

Rt. 1952 s. 989

Rt. 2012 s. 536

HR – 2016 – 1422 – A

Lagmannsretten:

LB – 2014 – 49903

LB – 2015 – 108037

Tingretten:

TOSLO – 2015 – 175034

TOSLO – 2015 – 47166

Upublisert tingsrettsavgjørelse:

Oslo tingrett, Saksnr: 16-012344MED-OTIR/05, 02.
august 2016

Rapporter

PST

”Trusselvurdering 2016”

(http://www.pst.no/media/67044/PSTs_tv2014.pdf)

PST

”Trusselvurdering 2014”

(http://www.pst.no/media/81096/PST_Brosjyre_Trussel_NORSK.pdf)

Europol,

European Union terrorism situation and trend report (te-sat), 2016. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2016>

Artikler

Hegge, Vidar, ”Norske anti-terroriltak”, *Nordic journal of human rights* 02 (2002) s. 79–93
[Idunn]

Wessel-Aas, Jon, ”Kan ideen om den liberale demokratiske rettsstat overleve hvis samfunnsvern blir politikkenes overordnede mål?” Tidsskrift fra strafferett 04/2010 (Volum 10) (2010) [Idunn]

Havnes, Heljar, ”Terrorangrepene i Europa”, Dagens næringsliv, 15 juli 2016 [07.11.16]

Arntsen, Erlend Ofte, Morten S. Hopperstad ”Her er de norske kvinnene i Syria”, VG, 18. november, 2015 [26.10.16]

Rønneberg, Kristoffer, ”ISIS, ISIL, IS eller DAESH”, Aftenposten 17. september 2014 [15.11.16]

Personlig meddelelse

Harlem, Mads, e – post, 3. september 2016.

Nettsider og annet

Husabø (2012)

Erling, 22, Juli kommisjonen – notat 6/12 ”Grenser for kriminalisering av førebuingshandlinger og bruk av skjulte tvangsmidler mot terrorisme i ein demokratisk rettstat”, 08.03.12.

(https://www.regjeringen.no/html/smk/22julikommissjonen/22JULIKOMMISSJONEN_NO/CONTENT/DOWNLOAD/214/1692/VERSION/2/FILE/NOTAT_6_HUSABO_GRENSENER_FOR_PDF)

Statsadvokaten (2016)

Tiltalebeslutning, Det nasjonale statsadvokatembete, 19. september 2016, Frederik G. Ranke

FN – sambandet (2016)

Hva er nødhjelp? (<http://www.fn.no/Tema/Humanitaert-arbeid/Noedhjelp>) [11.10.16]

